

Νομικός ΠΑΛΜΟΣ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

TO WHO IS WHO ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΑΛΜΟΥ

Ο Νομικός Παλμός είναι ένα βαθιά πολιτικό με την ευρεία έννοια του όρου, αλλά κομματικά ανεξάρτητο, φοιτητικό περιοδικό που δραστηριοποιείται από το 2009, συγκροτούμενο από πολιτικά ετερόκλητους φοιτητές. Το Νοέμβριο του 2012 ο Νομικός Παλμός αναγνωρίσθηκε και επισήμως από την Πρυτανεία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τα θέματα τα οποία φιλοξενεί δεν είναι μόνο νομικά, αλλά αφορούν σε κάθε τομέα του επιστητού. Στόχος μας, πρωτίστως, είναι να συμβάλουμε στη διαμόρφωση ενός δημοκρατικότερου Πανεπιστημίου μέσω της προώθησης όλων των απόψεων, στις οποίες δίνουμε βήμα, αλλά και να αναδεικνύουμε διάφορες παθογένειες, ώστε να καταστούν γνωστές και να εξαλειφθούν. Η δράση μας, όμως, δεν περιορίζεται μόνο σε αυτό το «δημοσιογραφικό» επίπεδο, αλλά παράλληλα πλαισιώνουμε το έργο μας με ημερίδες και εκδηλώσεις.

ΝΟΜΙΚΟΣ
ΠΑΛΜΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ:

ΝΙΚΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

ΝΙΚΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

www.behance.net/geomitileneos

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

Ιωάννα Βάρρα
Κωνσταντίνος Βιέννας
Μαρία Δουραμάνη
Κωνσταντίνα Καλούτσα
Δήμητρα Καπρούλια
Χριστίνα-Έρση Λικμέτα
Αντώνης Μιχελόγγονας
Λυδία Νίκα
Ευαγγελία Παπαδοπούλου
Δάφνη Πολιτικού
Κωνσταντίνος Πρεμέτης
Βασίλης Τσαλιγάννης
Βάσω Χαλαζιά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κράτος νόμου και κράτος δικαίου: Σκέψεις γύρω από το δικαστικό ακτιβισμό.	4
Πιλοτική δίκη στον Άρειο Πάγο: "Alea iacta est!"	6
Εκχώρηση απαιτήσεων: Εξελίξεις σε επίπεδο Ενωσιακού Δικαίου.	7
Το πολωνικό παράδειγμα αμφισβήτησης της υπεροχής του Ενωσιακού Δικαίου: Μια κίνηση απελπισίας με απροσδόκητη κατάληξη...	8
Η νομολογιακή προσέγγιση της αστικής ευθύνης του Δημοσίου λόγω παραλείψεως.	10
Εκκλησία και Πολιτεία στη δίνη της πανδημίας...	11
Ο Υπουργός Επικρατείας και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Κυριάκος Πιερρακάκης, μιλά στο Νομικό Παλμό.	12
Τα προστατευόμενα πρόσωπα και το υγειονομικό προσωπικό κατά τη διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων: Μία σύντομη ανάλυση των περιπτώσεων των νήσων Φώκλαντ και του Αφγανιστάν.	14
Ο ρόλος του καταναλωτή υπό την Οδηγία 2019/944.	15
COP26: Επείγουσα αλλά διστακτική αλλαγή	16
Το Διάστημα είναι για όλους...	18
Άς μιλάσουμε για τη Meta...	20
Περί της χριστιανικής αναλύσεως του νόμου... Μέρος Α': Γράμμα από τη Μέδουσα!	22

Μπορείς να μας βρεις:

Νομικός Παλμός

Νομικός Παλμός

Νομικός Παλμός

nomikospalmos2014@gmail.com

nomikospalmos.wordpress.com

Μια πράξη αγάπης...

Την Παρασκευή, 17 Δεκεμβρίου 2021, το Ανεξάρτητο και Επίσημα Αναγνωρισμένο από την Πρυτανεία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Φοιτητικό Περιοδικό «Νομικός Παλμός» διοργάνωσε το καθιερωμένο χριστουγεννιάτικο πάρτυ του, αλλά αυτή τη φορά με φιλανθρωπικό σκοπό.

Χάρη στην κινητοποίηση πολλών φοιτητών και φίλων του Περιοδικού, κατέστη δυνατό να συγκεντρώσουμε ένα σημαντικό πόσο και να το διαθέσουμε στον Εθελοντικό Μη Κερδοσκοπικό Οργανισμό Μέριμνας και Προστασίας Μητέρας και Παιδιού «Κιβωτός του Κόσμου». Για το σκοπό αυτό, την Πέμπτη, 23 Δεκεμβρίου 2021, ο Αρχισυντάκτης του «Νομικό Παλμού» και Δικηγόρος, κ. Νίκος Μάλαμας, και η υπεύθυνη της ιστοσελίδας του Περιοδικού, κ. Δήμητρα Καπρούλια, επισκέφθηκαν τις εγκαταστάσεις του Οργανισμού στον Κολωνό και είχαν την ευκαιρία να συναντήσουν το Διευθυντή Προσωπικού, κ. Γιάννη Διονυσόπουλο.

Η «Κιβωτός του Κόσμου» επί είκοσι και πλέον έτη λειτουργεί με μοναδικά όπλα την αγάπη και την επιθυμία του εμπνευστή της, πατρός Αντωνίου Παπανικολάου, για τη δημιουργία μιας φωλιάς στοργής και φροντίδας για τα παιδιά, τους νέους και τους γονείς οι οποίοι βρίσκονται σε ανάγκη. Όλοι αυτοί συγκροτούν μια «πολύτεκνη οικογένεια» στην οποία προσφέρεται σίτιση, ένδυση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και εκπαίδευση.

Ταυτόχρονα, η «Κιβωτός του Κόσμου» παρέχει ψυχολογική υποστήριξη σε παιδιά θύματα ενδοοικογενειακής βίας και, ως αναγνωρισμένος από το κράτος φορέας ειδικής μέριμνας, δύναται να αναλάβει πλήρως την ευθύνη και την άσκηση γονικής μέριμνας και επιμέλειας των ανηλίκων τα οποία μεταφέρονται στις δομές της μετά από παρέμβαση της Εισαγγελίας Αντολίκων. Σημαντικό είναι το έργο της και όσον αφορά στην ενίσχυση μονογονεϊκών οικογενειών, ιδίως στη στήριξη άπορων μπτέρων, οι οποίες δυσκολεύονται να αντεπεξέλθουν σε σημαντικές υποχρεώσεις τους.

Η άοκνη προσπάθεια του οραματιστή της, των πολυάριθμων εθελοντών και των πολιτών οι οποίοι συμπαρίστανται στο έργο της έχουν συμβάλει ώστε σήμερα η «Κιβωτός του Κόσμου» να διαθέτει αξιόλογες δομές, όπως Σπίτια Φιλοξενίας, Κέντρο Εκπαίδευσης, Παιδικό Σταθμό, Κατασκήνωση, Πολυϊατρείο, Οδοντιατρείο και Κοινωνικό Παντοπωλείο. Από το 2013, μάλιστα, έχει επεκταθεί με παραρτήματα στα Ιωάννινα, στη Μαγνησία, στη Χίο και στη Μεσσηνία, στα οποία φιλοξενούνται παιδιά τα οποία, μεταξύ άλλων, εκπαιδεύονται και δραστηριοποιούνται στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας.

Όλο αυτό το έργο πλημμυρίζει με ελπίδα και αισιοδοξία αυτούς οι οποίοι μπορεί να μνη έχουν αυτό που αγαπούν, αλλά μαθαίνουν να αγαπούν αυτό που έχουν...

Εθελοντικός Μη Κερδοσκοπικός
Οργανισμός Ειδικής
Μέριμνας και Προστασίας
Μητέρας και Παιδιού

ΚΙΒΩΤΟΣ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ζηνοδώρου 3 & Καλλικλέους 10442
Κολωνάς- Τηλ. & Fax 210.5141935
Τηλ. 210 5141953
www.kivotostoukosmou.org

23/12/2021

Προς : Το περιοδικό Νομικός Παλμός

Αγαπητοί μας συμπαραστάτες,

Με μεγάλη χάρα δεχθήκαμε από εσάς κίνηση αλληλεγγύης προσφέροντάς χρηματική δωρεά για την ενίσχυση του έργου μας.

Από όλους εμάς εδώ, δεχθείτε ένα ειλικρινές και βαθύ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ για την προσφορά σας με τον δικό σας τρόπο στο πολύπλευρο έργο του πατρός Αντωνίου.

Όπως γνωρίζετε, ο πατήρ Αντώνιος και όλοι εμείς εδώ στην Κιβωτό του Κόσμου φροντίζουμε ώστε τα παιδιά που προέρχονται από ίδιατερα δύσκολες συνθήκες διαβίωσης, να καταφέρουν να σταθούν στα πόδια τους και να κερδίσουν πίσω την χαμένη τους αθωτητη. Η Κιβωτός του Κόσμου δεν λαμβάνει κρατικές επιχορηγήσεις και βασιζόμαστε στην αγάπη των ανθρώπων που έχουν αγκαλιάσει και στηρίζουν το έργο μας.

Ο Άγιος Πλάισιος ο Αγιορείτης έλεγε: «Όταν παίρνεις γεμίζουν τα χέρια, ενώ όταν δίνεις γεμίζει η καρδιά». Είμαστε σίγουροι πως η δική σας καρδιά είναι γεμάτη από ευτυχία και γαλήνη μέσα από την προσφορά σας.

Ο Θεός να σας έχει καλά.

Επίσημη Τελωνεία
Γεωργία Λαζαρίδη
Πρόεδρος
Κιβωτός του Κόσμου

Βραβείο Ευρωπαίου Πολίτη 2018
στον π. Αντώνιο και την Κιβωτό του Κόσμου για την κοινωνική τους προσφορά

Βραβείο Κορυφαίας Επινυμίας στην Ελλάδα
Με μια κυβερνητική Οργάνωση για το 2018-19

Ενισχύστε το σκοπό μας καλύντας από όλα τα σταθερά και κινητά τηλέφωνα στο 19828 (χρέωση 2,48€/κλήση) ή στέλνοντας μήνυμα στο 19828 (2,48€/msg) ή καλύντας στο 901 11 170 170 (3,71€/κλήση εντός δικύου ΟΤΕ)

Φροντίδα, Αγάπη, Στέγη & Εκπαίδευση για τα άπορα παιδιά και την απροστάτευτη μητέρα

Κράτος νόμου και κράτος Δικαίου: Σκέψεις γύρω από το δικαστικό ακτιβισμό.

Του Βασίλη Τσιλιγιάννη

Εισαγωγικά.

Δικαστικοποίηση της πολιτικής ζωής, κράτος δικαστών, δικαστηριοκρατία, φιλοδοξία για συμμετοχή στη «μεγάλη νομολογία», καταλυτική εξουσία του δικαστή. Φράσεις τις οποίες έχουν διατυπώσει κατά καιρούς πολλοί Έλληνες δημοσιολογούντες, προκειμένου να εκφράσουν τους φόβους τους οποίους εγκυμονεί ένα και το αυτό φαινόμενο: ο δικαστικός ή νομολογιακός ακτιβισμός. Η «ενεργητικότητα», με άλλους λόγους, εκείνων των δικαστών οι οποίοι δεν περιορίζονται κάθε φορά στην ορθή επίλυση της μεμονωμένης υπόθεσης, αλλά, επ' αφορμή αυτής, σκοπούν, πρωτίστως μέσω της τελολογικής ερμηνείας, κατ' απόκλιση από την πάγια νομολογία ή ανεξαρτήτως της βούλησης του ιστορικού νομοθέτη, στην αντιμετώπιση των γενικότερων ζητημάτων του καιρού τους. Η αυθαίρετη αυτή προσέγγιση, όμως, συνιστά νόσφιση, εκ μέρους της δικαστικής, αλλότριας πολιτειακής εξουσίας, αφού οι δικαστές οφείλουν να αποφαίνονται με βάση λόγους νομικούς και όχι εξωνομικούς επί ζητημάτων αυστηρώς νομικών και όχι πολιτικών. Είναι, μάλιστα, αξιοπρόσεκτο ότι, στο πλαίσιο της σχετικής επιχειρηματολογίας, δε γίνεται επίκληση θεμάτων αποκλειστικά της πολιτικής, αλλά και της «μεγάλης πολιτικής», αναδεικνύοντας μια πτυχή υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος, δηλαδή, ενός δημοσίου συμφέροντος «μεγάλης κλίμακας», το οποίο πλέον συναρτάται με υπαρξιακές εθνικές ανάγκες και στοχεύεις. Η εν λόγω κεντρική, λοιπόν, διάκριση δικαίου και πολιτικής, η οποία διατρέχει τον κλάδο του Δημοσίου Δικαίου, θα αποτελέσει και το αντικείμενο πραγμάτευσης του παρόντος άρθρου. Προς το σκοπό αυτό, θα ακολουθήσει η παράθεση συγκεκριμένων παραδειγμάτων από τη δικαστηριακή πρακτική στην Ελλάδη, τα οποία καταδεικνύουν την *de lege lata* περιχαράκωση της δικαστικής έναντι της πολιτικής εξουσίας και τα οποία θα αξιολογηθούν μεθοδολογικά ως τεχνική αποχής από πολιτικώς φορτισμένες κρίσεις.

Δικαστικός αυτοπεριορισμός στον ακυρωτικό έλεγχο των διοικητικών πράξεων και στον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων.

Κατά το σχηματισμό της δικανικής πεποίθησης του διοικητικού δικαστή, κρίσιμο ρόλο διαδραματίζουν οι αποκαλούμενες «παθητικές αρετές». Τούτο σημαίνει ότι υφίσταται το δικαστικό καθήκον μη εμπλοκής σε αντιδικίες, τις οποίες δύνανται να επιλύσουν λόγω των γνώσεων αλλά και της άμεσης λαϊκής τους νομιμοποίησης μόνον τα πολιτικά όργανα, ενώ η διευθέτηση της διαφοράς από το δικαστή αναμένεται βάσιμα ότι θα τρώσει το κύρος του δικαστηρίου. Η θεσμική αυτή εγγύηση του δικαστικού αυτοπεριορισμού, άλλως ειπείν της δικαστικής αυτοσυγκράτησης, καθρεπτίζεται με ενάργεια σε δύο κανονιστικά πεδία τα οποία έχουν αποκτήσει το χρίσμα του δικαστικά απρόσβλητου: πρώτον, στις κυβερνητικές πράξεις και, δεύτερον, στο σκοπό του νομοθέτη. Εκκινώντας τη μελέτη από τον ακυρωτικό έλεγχο των πράξεων της Διοίκησης, στο άρθρο 45 παρ. 5 του Προεδρικού Διατάγματος 18/1989 διαβάζει κανείς: «Δεν υπόκεινται σε αίτηση ακυρώσεως οι κυβερνητικές πράξεις και διαταγές, που ανάγονται στη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας». Αντίστοιχη πρόβλεψη υπήρχε ήδη στον ιδρυτικό Νόμο του Συμβουλίου της Επικρατείας (άρθρο 46 Ν. 3713/1928), καθώς υιοθετήθηκε εξ υπαρχής η γαλλική αντίληψη ότι, δυνάμει ενός λειτουργικού κριτηρίου, μια πράξη της Διοίκησης

καθίσταται δικαστικά ανέλεγκτη λόγω της φύσης της ως προϊόντος αμιγώς πολιτικών εκτιμήσεων. Η συνταγματική δε *ratio* επί της οποίας ερείπεται η εν λόγω διαφοροποίηση εντός της κατηγορίας των διοικητικών πράξεων είναι η ουσιώδης αρχή της διάκρισης των λειτουργιών της κρατικής εξουσίας (άρθρο 26 Συντ.), ως συνιστώσα της φιλελεύθερης αρχής, ήτοι, ως συστατικό της πρώτης οργανωτικής βάσης του πολιτεύματος. Τούτου διοθέντος, η δικαστική λειτουργία αντιδιαστέλλεται, εν προκειμένω, από την «κυβερνητική λειτουργία» ή, σύμφωνα με τη θεωρία του λειτουργικού δικασμού, τη λειτουργία την οποία επιτελεί ένα όργανο του κράτους, οσάκις ενεργεί ως «συντακτικό όργανο». Τίθεται, επομένως, ζήτημα κατανομής αρμοδιοτήτων, οριοθέτησης του χώρου των δικανικών κρίσεων από το χώρο των πολιτικών επιλογών και, εν γένει, ζήτημα διαδικαστικής Δικαιοσύνης, η οποία δεν πρέπει να λογαριάζεται ως άβολη ακίδα της Δημοκρατίας, αλλά, απεναντίας, να αποτιμάται ως σκέλος εξίσου σημαντικό με το ουσιαστικό της. Κατά συνέπεια και εφόσον η αίτηση ακύρωσης κατά κυβερνητικής πράξης είναι απαράδεκτη, ο δικαστής δεν είναι σε θέση να συζητήσει τους πολιτικούς λόγους τους οποίους στάθμισε το αποφασίσαν διοικητικό όργανο. Ειδάλλως, θα υφάρπασσε εξουσία πολιτική, ενεργώντας καθ' υπέρβαση καθήκοντος και, προεχόντως, κατά παράβαση του Συντάγματος.

Η κατασκευή των κυβερνητικών πράξεων, φυσικά, ανήκει στην ευρύτερη θεματική των εκφευγουσών του ακυρωτικού ελέγχου διοικητικών πράξεων, οπότε, έχει ως ειδικό σημείο αναφοράς τις σχέσεις του δικαστή με την εκτελεστική εξουσία. Στη σφαίρα, όμως, των σχέσεων του δικαστή με το νομοθέτη, κυρίαρχη έκφανση του χωρισμού πολιτικής και δικαίου αποτελεί ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Από ιστορική σκοπιά, εγγυητικό ρόλο ως προς την τυπική υπεροχή του Συντάγματος έναντι των κοινών νόμων ανέλαβε ο Έλληνας δικαστής με τη γενέθλια απόφαση 23/1897 του Αρείου Πάγου, ενώ κρίσιμη έκταση και ένταση προσέλαβε ο δικαστικός έλεγχος επί του νομοθετικού έργου κατά τη δεκαετία του 1980, σε σχέση, αρχικά, με την αρχή της ισότητας και, κατόπιν, με το οικολογικό Σύνταγμα. Βέβαια, το ελληνικό μοντέλο ελέγχου της συνταγματικότητας συνιστά «νομικό μόσχευμα» από την αμερικανική έννομη τάξη, με την οποία μοιράστηκε εν τω γεννάσθαι δύο καίριες παραμέτρους του ελέγχου, ήτοι, τον παρεμπίποντα χαρακτήρα του και το αντικείμενό του, υπό την έννοια της αναζήτησης προφανούς αντίθεσης και όχι συμφωνίας προς τον Καταστατικό Χάρτη. Το βασικό, όμως, γνώρισμα του συστήματος ελέγχου το οποίο μαρτυρά την πρόθεση να τεθεί εκποδών η δικανική αξιολόγηση επί πολιτικών ζητημάτων είναι το ανεπίτρεπτο της εξέτασης του σκοπού του νομοθέτη. Συγκεκριμένα, γίνεται δεκτό ότι ο εκάστοτε δικαστής της συνταγματικότητας μπορεί να διαγνώσει μόνον αν ο νομοθέτης, κατά την ενάσκηση της κυριαρχικής του εξουσίας, εξήλθε των, ακραίων έστω, ορίων τα οποία τού προδιαγράφει το Σύνταγμα. Πρόκειται, δηλαδή, για έλεγχο οριακό, κυρίως λαμβανομένων υπόψη των προφανώς δυσανάλογων περιορισμών των θεμελιωδών δικαιωμάτων, και όχι για έλεγχο όλου του πλάτους και του βάθους των πολιτικών επιλογών. Ως εκ τούτου, εκτός ορίων κείται για το δικαστή και η *mens legislatoris* και, επομένως, στερείται της εξουσίας να αξιολογεί τα ελατήρια, αλλά και να αμφισβητεί την ειλικρίνεια του νομοθέτη. Υπό αυτό το πρίσμα, είναι εύλογο ότι η έννοια της κατάχρησης νομοθετικής εξουσίας, εφόσον προϋποθέτει σύγκριση τελεολογική, δε νοείται

καν. Συνεκτιμώντας, μάλιστα, το γεγονός ότι ο έλεγχος εστιάζει στην ουσιαστική αντισυνταγματικότητα, συνάγει κανείς ότι ο νομοθέτης δε χαίρει μεν απεριόριστης ελευθερίας σε σχέση με το περιεχόμενο της προσήκουσας ρύθμισης, το οποίο, πάντως, τεκμαίρεται συνταγματικό, αλλά χαίρει απεριόριστης ελευθερίας σε σχέση με τη σκοπιμότητα της επιλογής του. Είναι χρήσιμο, τέλος, να τονιστεί ότι και σε αυτήν την περίπτωση «δικαστικής ασυλίας», η δικαιολογητική βάση εντοπίζεται στην αποφυγή οικειοποίησης της πολιτικής εξουσίας από τη δικαστική, όποτε πρόκειται για αποφάσεις εκπορευόμενες από ευαίσθητους πολιτικούς συσχετισμούς, στο πλαίσιο των οποίων ο νομοθέτης διαθέτει διακριτική ευχέρεια ή ακόμη και ελευθερία δράσης.

Προβληματισμοί γύρω από το δικαστικό αυτοπεριορισμό...

Η συζήτηση για το όριο ανάμεσα στη Διοίκηση ή στο νομοθέτη, αφενός, και στο δικαστή, αφετέρου, έχει τόσο βαθιές ρίζες στο παρελθόν τουλάχιστον όσο και η θεωρία της διάκρισης των εξουσιών. Οι απόψεις ότι «οι δικαστές δεν είναι παρά το στόμα που προφέρει τα λόγια του νόμου, άψυχα όντα που δε δύνανται να μετριάσουν ούτε την ισχύ ούτε την αυστηρότητα» και ότι «από τις τρεις εξουσίες, αυτή του δικάζειν είναι τρόπον τινά μηδαμινή» αποδίδονται αμφότερες στο Montesquieu, ο οποίος εντός του ίδιου έργου, στο περιώνυμο «Πνεύμα των Νόμων» (1748), εισήγαγε για πρώτη φορά τον όρο “*trias politica*”, ήτοι, τον τριμερή διαχωρισμό των εξουσιών. Προϊόντος, όμως, του χρόνου, ο νομικός πολιτισμός, από αυτήν την όλως περιοριστική πρόσληψη της δικαστικής εξουσίας, ως αντίδραση απέναντι στις προεπαναστατικές αυθαιρεσίες των λειτουργών της, μετέβη στη λειτουργία της Δικαιοσύνης ως θεσμικού αντιβάρου, ως μίας εκ των «ανασχέσεων και εξισορροπήσεων», κατά τον Αριστόβουλο Μάνεση, έναντι των λοιπών φορέων της δημόσιας εξουσίας. Αναδύεται, έτσι, σήμερα ένα λειτουργικά ανεξάρτητο δικαστικό σώμα, το οποίο, μιας και δεν υπόκειται άμεσα στο εκλογικό σώμα, μπορεί και οφείλει να σταθεί κραταιός θεματοφύλακας των δικαιωμάτων των μειοψηφιών απέναντι στα πάθη και στις προκαταλήψεις των παροδικών πλειοψηφιών. Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, εύλογα διερωτάται κανείς: Είναι, άραγε, η θεωρία περί πολιτικών ζητημάτων αποτελεσματική ως επαγγελία οριοθέτησης και συγκράτησης της δικαστικής εξουσίας, χωρίς εν ταυτώ να τροχοπεδεί την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας στον πολίτη, δια του πολλαπλασιασμού των νησίδων κρατικής αυθαιρεσίας; Συγκεκριμένη απάντηση στο εν λόγω ερώτημα θα παράσχει η εκ νέου εξέταση των δύο προαναφερθέντων παραδειγμάτων, αρχής γενομένης από τις κυβερνητικές πράξεις, στην περίπτωση των οποίων θα διαπιστώσει κανείς ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας, κατά πάγια πρακτική, κρίνει εαυτό ως το αποκλειστικά αρμόδιο όργανο για το χαρακτηρισμό μιας διοικητικής πράξης ως κυβερνητικής. Στο επίπεδο της μεθοδολογίας, δηλαδή, υιοθετείται ένα πρακτικό ή «εμπειρικό κριτήριο» με βάση το οποίο «κυβερνητικές πράξεις» δεν είναι αυτές τις οποίες τυποποιεί ο νόμος ή έστω η κρατούσα στη θεωρία άποψη, αλλά όσες απαριθμούνται κατά τρόπο περιοριστικό από τη σχετική νομολογία. Τοιουτούρροώς, το Συμβούλιο της Επικρατείας καταλήγει να διατηρεί ακέραια την «ερμηνευτική κυριαρχία», τουτέστιν, τη «δικαστική αρμοδιότητα της αρμοδιότητας», όσον αφορά στον καθορισμό του καταλόγου των κυβερνητικών πράξεων. Από αυτήν, όμως, ακριβώς την ευρεία αποφασιστική δυνατότητα φιλοδοξεί να αποψιλώσει τον ακυρωτικό δικαστή το αίτημα απομόνωσης της πολιτικής από το δίκαιο, το οποίο, σαφώς, στοχεύει στην αντικειμενική οριοθέτηση του «χώρου των δικαστικών κρίσεων». Παράλληλα, εξαιτίας της αδιάκριτης τυποποίησης μίας κατηγορίας κυβερνητικών πράξεων αναφύεται κι ένας έντονος προβληματισμός αναγόμενος στην αξίωση παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Δηλαδή, ακόμα και αν μια πράξη της κυβερνήσεως «έχει αντανάκλαση και στην άσκηση συνταγματικώς κατοχυρωμένου

ατομικού δικαιώματος, θίγοντάς το ή ρυθμίζοντας την άσκησή του», δεν αναγνωρίζεται ότι «η πράξη αυτή κάνει τον αμιγή «κυβερνητικό» της χαρακτήρα, ότι επανέρχεται στον κανόνα της εκτελεστής διοικητικής πράξης και, άρα, είναι ελεγκτή από τη δικαστική εξουσία». Επομένως, στη νομική του φαρέτρα ο βλαβείς ιδιώτης δε διαθέτει παρά το μοναδικό όπλο της αγωγής αποζημιώσεως κατά του Δημοσίου.

Εν τούτοις, η αυστηρή διαχωριστική γραμμή μεταξύ πολιτικής και δικαίου δεν αποβαίνει λυσιτελής ούτε όσον αφορά στο δικαστικά ανέλεγκτο του σκοπού του νομοθέτη, στο πλαίσιο του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Και τούτο, διότι τα όρια μεταξύ της συνταγματικής νομιμότητας και της νομοθετικής σκοπιμότητας αποδεικνύονται συχνά ασαφή. Η εν λόγω ρευστότητα ανιχνεύεται ιδίως στη φάση του νομικού χαρακτηρισμού, οσάκις ερμηνεύονται αόριστες έννοιες, όπως είναι η έννοια του δημοσίου συμφέροντος, ή γίνεται προσπάθεια εξεύρεσης της αληθινής φύσης της υπό κρίση ρύθμισης. Στο σημείο αυτό, αξίζει, βέβαια, να υπογραμμιστεί ότι άσκηση πολιτικής από τα δικαστήρια δε λαμβάνει χώρα μόνο μέσω παρεμβάσεων αλλά και μέσω αποχών από τον οφειλόμενο δικαστικό έλεγχο. Έτσι, στο μέτρο που η σκοπιμότητα των νομοθετικών επιλογών τυχάνει δικαστικά ανέλεγκτη, ελλοχεύει ο «κίνδυνος» η αποχή του δικαστή της συνταγματικότητας, η οποία αποφασίζεται υπό το φόρο μομφής για ανεπίτρεπτη πολιτική ανάμιξη, να αποτελεί η ίδια υπόρρηπτη και, άρα, δυσχερώς ελέγξιμη, ανάλογη πολιτικού ρόλου.

Επιλογικά.

Συνοψίζοντας τα προεκτεθέντα, είναι φανερό ότι ο όρος «δικαστικός ακτιβισμός» υπερθεματίζει τον κίνδυνο τον οποίο διατρέχει η δημοκρατική αρχή του πολιτεύματος από τη δικαιοθετική πολιτική του δικαστή εξαιτίας της αθέμιτης παρέμβασης του τελευταίου στο χώρο των πολιτικών εκτιμήσεων. Καθίσταται, επίσης, αντιληπτό ότι το έρεισμα αυτής της οριοθέτησης χώρων αρμοδιότητας είναι συνταγματικό και θα πρέπει να αναζητηθεί στην ισορροπία των τριών λειτουργιών, η οποία πιστεύεται ότι διαταράσσεται, οσάκις ο δικαστής δίνει τύποις μεν «νομική», ουσία, όμως, «πολιτική» ερμηνεία στο δίκαιο. Ωστόσο, εξ επόψεως θετέου δικαίου, ει ο κανόνας περί αποκλειστικής αρμοδιότητας των οργάνων της «πολιτικής» εξουσίας δεν είναι αναγώγιμος ερμηνευτικώς στο Σύνταγμα, αλλά, απεναντίας, απορρέει από ανεξάρτητο κι εξωτερικό περιορισμό. Θα πρέπει να γίνεται δεκτό ότι υφίσταται ένας χώρος θεσμικής συνύπαρξης, ήτοι, συναρμοδιότητας και συνευθύνης, δικαστικών και εκτελεστικών ή νομοθετικών οργάνων. Εκεί, ενδεχομένως, ο δικαστικός έλεγχος μπορεί, για λόγους αποτελεσματικότητας, να συνίσταται στη διακρίβωση και στην αξιολόγηση του αντίτυπου της επίδικης ρύθμισης, διαμεσολαβούμενος από μια τεκμηριωμένη μελέτη συνεπειών, όπως συμβαίνει, άλλωστε, ήδη στον έλεγχο της έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων. Πέραν τούτων, όμως, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι ανήκει πλέον στο παρελθόν η εποχή κατά την οποία οι δικαστές δικαιοδοτούσαν εντός ενός κλειστού εθνικού δικαιιού συστήματος, καλούμενοι να ερμηνεύουν εν αρμονία μόνον πράξεις εσωτερικού δικαίου. Πράγματι, σήμερα «αναπόσπαστο μέρος του ελληνικού δικαίου» αποτελούν, μεταξύ άλλων, τόσο οι Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, για τις οποίες τα Δικαστήρια του Λουξεμβούργου και του Στρασβούργου, αντίστοιχα, υιοθετούν μια ομολογουμένων δυναμική και εξελικτική ερμηνεία. Τόσο δημιουργικότητα εμφανίζει, μάλιστα, η εν λόγω ερμηνεία, ώστε για πολλούς να πρόκειται αναμφίλεκτα περί δικαστικού ακτιβισμού. Σε κάθε περίπτωση, απαραίτητο να υπομνησθεί είναι ότι ακόμη και τούτος ο νομικός πλουραλισμός δεν μπορεί παρά να συναρτάται με την κεφαλαιωδή αξίωση για πλήρη και ειδική αιτιολογία της δικαστικής απόφασης, σύζευξη η οποία μάς επιτρέπει να ελπίζουμε σε καθημερινή εμβάθυνση του εν ευρεία εννοία συνταγματισμού μας.

Το πολωνικό παράδειγμα αμφισβήτησης της υπεροχής του Ενωσιακού Δικαίου: Μια κίνηση απελπισίας με απροσδόκητη κατάληξη...

Του Κωνσταντίνου Πρεμέτη

Εισαγωγικές παρατηρήσεις.

Η διακήρυξη της αρχής της υπεροχής του Ενωσιακού Δικαίου από το τότε Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στη μνημειώδη υπόθεση Flaminio Costa v ENEL (6/64, 15.07.1964), μολονότι είναι ο ακρογωνιαίος λίθος για την εξασφάλιση της ομοιόμορφης και αποτελεσματικής εφαρμογής του σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, φαίνεται να αποτελεί σημείο τριβής στις σχέσεις της με διάφορα κράτη-μέλη. Ή, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπεροχή του Ενωσιακού Δικαίου ακόμα και έναντι εθνικών κανόνων συνταγματικής ισχύος προκαλεί αντιδράσεις κρατών-μελών, τα οποία, στην προσπάθειά τους να διαφυλάξουν το κύρος των εθνικών συνταγματικών τους κανόνων ως ανώτατων πηγών δικαίου στις έννομες τάξεις τους, διατυπώνουν «συνταγματικές επιφυλάξεις» έναντι του Ενωσιακού Δικαίου. Ενώ, δηλαδή, κατ' αρχήν αποδέχονται την υπεροχή του Ενωσιακού Δικαίου έναντι του εθνικού, διατυπώνουν κάποια όρια στην υπεροχή του. Τα όρια αυτά τίθενται από νομικές αρχές οι οποίες βρίσκονται στον πυρήνα του εκάστοτε εθνικού Συντάγματος και αποκαλούνται ως συνταγματική ταυτότητα των κρατών-μελών. Για τη διαφύλαξη της συνταγματικής ταυτότητας, τον τελικό λόγο έχουν πάντα τα κράτη-μέλη και σε περίπτωση σύγκρουσής της με το Ενωσιακό Δίκαιο, το τελευταίο πρέπει να υποχωρεί. Στο πλαίσιο αυτό, αν το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιλαμβανόταν περίπτωσης τέτοιας σύγκρουσης και εδινε προβάδισμα σε διάταξη Ενωσιακού Δικαίου έναντι εθνικής διάταξης εμπίπτουσας στη συνταγματική ταυτότητα κράτους-μέλους, θα υπερέβαινε τη δικαιοδοσία του (ultra vires).

Οι παραπάνω συνταγματικές επιφυλάξεις, οι οποίες αναπτύχθηκαν ως θεωρία κυρίως από το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο, ενδεικτικά με τις υποθέσεις Solange I (2 BvL 52/71, 29.05.1974) και Solange II (2 BVR 197/83, 22.10.1986), είχαν αρχικώς διακριτικό χαρακτήρα. Οι θεωρίες αυτές είχαν μέχρι πρόσφατα εφαρμοστεί νομολογιακά περιορισμένα, για παράδειγμα, στην υπόθεση Landtova του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Τσεχίας (Pl. ÚS 5/12, 31.01.2012) και στην υπόθεση Ajos του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Δανίας (15/2014, 06.12.2016), χωρίς, ωστόσο, να κλονίζεται η αδιαμφισβήτητη αρχή της υπεροχής του Ενωσιακού Δικαίου έναντι οποιασδήποτε εθνικής διάταξης. Στη σχετική διεθνή βιβλιογραφία, μάλιστα, για τα κράτη τα οποία διατύπωσαν και εφάρμοσαν συνταγματικές επιφυλάξεις γινόταν λόγος για «σκυλιά τα οποία γαβγίζουν, αλλά δε δαγκώνουν» (βλ. σχετικά Riqani D., European Constitutional Law Review, τ. 8, αρ. 3, 2012, σελ. 493-522).

Σήμερα, όμως, και ιδιαίτερα μετά την απόφαση του Γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου στην υπόθεση του Public Sector Purchase Programme (2 BvR 859/15 u.a., 05.05.2020), η παραπάνω ρήση δεν αποτυπώνει την πραγματική κατάσταση σχετικά με τις συνταγματικές επιφυλάξεις των κρατών-μελών. Το εν λόγω Δικαστήριο φαίνεται πως «άνοιξε το δρόμο» τόσο στο Γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας, το οποίο στην υπόθεση French Data Network (393099, 21.04.2021) επικαλέστηκε τη γαλλική συνταγματική ταυτότητα για να δικαιολογήσει τη μη εφαρμογή διάταξης του Ενωσιακού Δικαίου στην εσωτερική έννομη τάξη, όσο και στο Πολωνικό Συνταγματικό Δικαστήριο, εξαιρετικά πρόσφατα, το οποίο με απόφασή

του διαπίστωσε τη μερική ασυμβατότητα του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το πολωνικό Σύνταγμα (Κ 3/21, 07.10.2021). Η κρίση του αυτή θα αποτελέσει το αντικείμενο της εδώ ανάλυσης.

Το περιεχόμενο της απόφασης του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Με την έκδοση της εν λόγω απόφασης, το Πολωνικό Συνταγματικό Δικαστήριο μπήκε στη χορεία των Ανωτάτων Δικαστηρίων των κρατών-μελών τα οποία αμφισβητούν στην πράξη την υπεροχή του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ανατρέποντας προηγούμενες αποφάσεις του περί συμβατότητας των Ευρωπαϊκών Συνθηκών με το πολωνικό Σύνταγμα (ενδεικτικά: Κ 18/04, 11.05.2005), έκρινε, όπως προκύπτει και από το ανακοινωθέν τύπου, ότι τα άρθρα 1.2 και 19 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μερικώς ασύμβατα με το πολωνικό Σύνταγμα.

Συγκεκριμένα, το άρθρο 1 παρ. 1-2 σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 3 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ασύμβατα με το πολωνικό Σύνταγμα στο βαθμό που: α) οι ευρωπαϊκοί θεσμοί δρουν εκτός των αρμοδιοτήτων οι οποίες τούς έχουν ρητώς μέσω των Συνθηκών απονεμιθεί από τη Δημοκρατία της Πολωνίας, β) το πολωνικό Σύνταγμα δε θεωρείται η ανώτατη πηγή δικαίου στην πολωνική έννομη τάξη, γ) η Πολωνία δεν μπορεί να λειτουργεί ως κυρίαρχο και δημοκρατικό κράτος.

Περαιτέρω, κατά το την ίδια απόφαση, τα άρθρα 2 και 19 παρ. 1 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι, επίσης, ασύμβατα με το πολωνικό Σύνταγμα στο βαθμό που επιτρέπουν σε πολωνικά δικαστήρια χαμηλότερων βαθμίδων να παρακάμπτουν διατάξεις του πολωνικού Συντάγματος ή/και αποφάσεις του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου και να εξετάζουν τη νομιμότητα της διαδικασίας διορισμού των δικαστών, αφού η εν λόγω διαδικασία αφορά στην οργανωτική δομή του πολωνικού δικαιοδοτικού συστήματος και ως τέτοια άπτεται της πολωνικής συνταγματικής ταυτότητας. Συνεπεία αυτού, τα χαμηλόβαθμα δικαστήρια δεν μπορούν να εξετάζουν επί τη βάσει του Ενωσιακού Δικαίου την ανωτέρω διαδικασία και, κατ' επέκταση, δεν μπορούν να αποστέλλουν σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς σε τέτοια περίπτωση αυτό θα δρούσε χωρίς δικαιοδοσία (ultra vires).

Πέραν των ανωτέρω βασικών σημείων της απόφασης του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, αξιοσημείωτα είναι δύο επιπλέον χωρία αυτής, όπως προκύπτουν από σχετικό ανακοινωθέν τύπου, τα οποία είναι ενδεικτικά της δυστοκίας του να δικαιολογήσει την επιμηγορία του. Πρώτον, εκφράζει, ως obiter dictum, αμφιβολίες σχετικά με την ανεξαρτησία και αμεροληπτική των δικαστών του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επειδή αυτοί διορίζονται από φορείς της εκτελεστικής εξουσίας των κρατών-μελών και η θητεία τους μπορεί να ανανεώνεται συνεχώς. Δεύτερον, χαρακτηρίζει τις αρχές του άρθρου 2 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι, το σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την ελευθερία, τη Δημοκρατία, την ισότητα και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως αρχές «απλώς αξιολογικής σημασίας». Ενώ, όμως, το πρώτο χωρίσιο ευχερώς εκλαμβάνεται ως πικρόχολη απάντηση σε αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την έλλειψη ανεξαρτησίας

της πολωνικής Δικαιοσύνης, το δεύτερο, σχετικά με την απουσία κανονιστικής ισχύος του άρθρου 2 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δύσκολα μπορεί να γίνει αποδεκτό ως εδάφιο απόφασης Ανωτάτου Δικαστηρίου συγχρόνου δικαίου κράτους.

Η απόφαση του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου ως κίνηση απελπισίας...

Το συγκρουσιακό κλίμα μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Πολωνίας δεν ανέκυψε ξαφνικά με την απόφαση K3/21 του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετώπισε αντικανονική στάση από την Πολωνία στο πεδίο της μεταναστευτικής κρίσης, των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, στο ζήτημα της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης και γενικότερα του σεβασμού του κράτους Δικαίου, θέμα για το οποίο το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε σειρά αποφάσεων κατά της Πολωνίας. Μια εξ αυτών, άλλωστε, σε υπόθεση (C-824/18, 02.03.2021) σχετικά με τον ορισμό των δικαστών στο Ανώτατο Δικαστήριο της Πολωνίας ώθησε τον Πρωθυπουργό της Πολωνίας να απευθύνει ερώτημα στο Πολωνικό Συνταγματικό Δικαστήριο για την ερμηνεία των άρθρων 1, 2 και 19 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο οποίο το εν λόγω Δικαστήριο απάντησε με την εδώ εξεταζόμενη απόφασή του, παρά την ήδη υπάρχουσα νομολογία του περί συμβατότητας των Ευρωπαϊκών Συνθηκών με το πολωνικό Σύνταγμα.

Ο παραπάνω τρόπος κίνησης της ένδικης διαδικασίας έχει ιδιαίτερη σημασία, δεδομένης της σύνθεσης του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, το οποίο αποτελείτο κυρίως από δικαστές πρώην βουλευτές και ενεργούς πολιτικούς φίλους του κυβερνώντος κόμματος, διορισθέντες από αυτό, ενώ η Πρόεδρος ήταν διακηρυγμένα στενή φίλη του Προέδρου του κόμματος (βλ. σχετικά Lasek-Markey M., Poland's Constitutional Tribunal on the status of EU law: The Polish government got all the answers it needed from a court it controls, European Law Blog). Δύσκολα, συνεπώς, δημιουργείται η εντύπωση ότι η σύνθεση του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου αποφάνθηκε αμερόληπτα σε διαδικασία την οποία προκάλεσε ο Πρωθυπουργός με τον οποίο, ως φαίνεται, η πλειοψηφία των δικαστών είχε και έχει στενές πολιτικές ή και φιλικές σχέσεις. Αυτό το γεγονός ώθησε, άλλωστε, μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να αναφέρουν ότι το Πολωνικό Συνταγματικό Δικαστήριο μετατράπικε «σε εργαλείο νομιμοποίησης παρανόμων δραστηριοτήτων των πολωνικών αρχών» (βλ. σχετικά το από 21.10.2021 ανακοινωθέν τύπου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου).

Καθίσταται, επομένως, σαφές ότι η παράνομη εμπλοκή των πολωνικών αρχών στο δικαιοδοτικό έργο του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου μόνο ως κίνηση απελπισίας θα μπορούσε να ερμηνευθεί. Πράγματι, ήταν η έσχατη διαθέσιμη λύση της πολωνικής πολιτικής ηγεσίας ώστε να αποτρέψει τους Πολωνούς δικαστές χαμηλόβαθμων δικαστηρίων να απευθυνθούν στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ζητώντας την εφαρμογή του Ενωσιακού Δικαίου για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης, ή να εφαρμόσουν ήδη εκδοθείσες αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί του θέματος. Μάλιστα, μετά την επίμαχη απόφαση, η οποία ορίζει ως αντισυνταγματική την εφαρμογή του Ενωσιακού Δικαίου για τον ορισμό των Πολωνών Δικαστών, μιας και η προκειμένη διαδικασία αποτελεί κομμάτι της πολωνικής συνταγματικής ταυτότητας, καθίστανται πειθαρχικά υπόλογοι όσοι τυχόν Πολωνοί δικαστές προτάζουν το Ενωσιακό Δίκαιο έναντι του Συνταγματικού Δικαίου για το εν λόγω θέμα (βλ. σχετικά Lazowski A. και Ziolkowski M., Knocking on Polexit's door?, Centre for European Policy Studies).

Η απόφαση του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου ως έχουσα απροσδόκητη κατάληξη...

Μια πρώτη ανάγνωση, λοιπόν, της επίμαχης απόφασης K 3/21 του Πολωνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου δημιουργεί την εντύπωση

ότι η νομική συνέπεια θα ήταν η διάσωση του κύρους του πολωνικού Συντάγματος ως ανώτατης πηγής Δικαίου στην κανονιστική πυραμίδα του κράτους, αφού επιβάλλει τη μη εφαρμογή του Ενωσιακού Δικαίου, όταν η πολωνική συνταγματική ταυτότητα βρίσκεται υπό διακύβευση. Μια προσεκτικότερη ανάλυση, εν τούτοις, οδηγεί στο ακριβώς αντίθετο συμπέρασμα. Δηλαδή, η λόγω απόφασης επιβεβαιώνει ή θα επιβεβαιώσει την υπεροχή του Ενωσιακού Δικαίου.

Όπως εύστοχα έχει παραπρηθεί, ακόμα και από το ίδιο το Πολωνικό Συνταγματικό Δικαστήριο παλαιότερα, οι επιλογές για την Πολωνία μετά την εν λόγω απόφαση είναι τρεις: Είτε να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση είτε να τροποποιήσει το Σύνταγμά της είτε να προκαλέσει αλλαγή των Ευρωπαϊκών Συνθηκών.

Με δεδομένα ότι από τις διενεργούμενες δημοσκοπήσεις η αποχώρηση της Πολωνίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτελεί επιθυμητό σενάριο για τον πολωνικό λαό και ότι οι προβληματικές για το Πολωνικό Συνταγματικό Δικαστήριο διατάξεις των Ευρωπαϊκών Συνθηκών θεωρούνται, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βάση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, επομένως, δε δύνανται να τροποποιηθούν, η μόνη εναπομένουσα λύση είναι η τροποποίηση του πολωνικού Συντάγματος.

Εφόσον, λοιπόν, η Πολωνία επιθυμεί τελικά να μείνει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πώς γίνεται η τροποποίηση του πολωνικού Συντάγματος, ούτως ώστε να καταστεί και πάλι σύμφωνο με το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να μην αποδεικνύει την υπεροχή του Ενωσιακού Δικαίου έναντι του πολωνικού Συντάγματος; Δεν αποτελεί η Αναθεώρηση του πολωνικού Συντάγματος προς συμμόρφωσή του με το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης νομοθέτηση ουσιαστικά καθ' υπαγόρευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Και αν τελικά δε γίνεται τροποποίηση του Συντάγματος, αλλά το Πολωνικό Συνταγματικό Δικαστήριο προβεί σε νέα ερμηνεία των διατάξεών του, οι οποίες με βάση τα τωρινά δεδομένα αντιτίθενται στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ποια θα είναι η νομική αξιοπιστία του εν λόγω Δικαστηρίου και πώς μπορεί να συνεχίζει αυτό να διατρανώνει το αυξημένο τυπικό κύρος του πολωνικού Συντάγματος έναντι του Δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη στιγμή κατά την οποία διαμορφώνει συνταγματικές ερμηνείες κατά το δοκούν;

Η άποψή μου, κατόπιν των ανωτέρω, είναι σαφής. Η Πολωνία, αν έχει επιλέξει να μείνει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την υπό κρίση απόφαση, έβλαψε μόνο τον εαυτό της και την εσωτερική συνταγματική της τάξη. Νομίζοντας ότι με την απόφαση αυτή διασφαλίζει την υπόσταση της ως κυρίαρχου έθνους κράτους, φαίνεται πως έχει συμβάλει, στην ουσία, στην πανηγυρική επιβεβαίωση της υπεροχής του Ενωσιακού Δικαίου έναντι του εθνικού, το οποίο τελικά θα αναπροσαρμοστεί -άγγωστο ακόμα πώς- για να ξαναγίνει σύμφωνο με το Ενωσιακό Δίκαιο, του οποίου η υπεροχή θα αναδειχθεί άτρωτη...

Μετά από αυτά, στο ντέρμπι μεταξύ της υπεροχής του Ενωσιακού Δικαίου και εθνικών Συνταγμάτων, σημειώσατε 1!

Ο Υπουργός Επικρατείας και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Κυριάκος Πιερρακάκης, μιλά στο Νομικό Παλμό.

Tou Níkou Málama

1) Είναι γεγονός πως με τις πρωτοβουλίες τις οποίες έχει αναλάβει το Υπουργείο σας έχει αυξηθεί κατακόρυφα ο όγκος των ψηφιακών συναλλαγών. Μπορείτε να μοιραστείτε μαζί μας σχετικά στατιστικά στοιχεία και να κάνετε μια εκτίμηση για το εγγύς μέλλον;

Πράγματι, την τελευταία διετία έχουμε μια εκθετική αύξηση των ψηφιακών συναλλαγών: Από τα 8,8 εκατομμύρια το 2018 και τα 34 εκατομμύρια το 2019, το 2020 καταγράψαμε περισσότερες από 94 εκατομμύρια και το 2021 θα φτάσουμε στα 500 εκατομμύρια. Οι αριθμοί αυτοί έχουν αντίκρισμα στην καθημερινότητα των πολιτών: Σημαίνουν λιγότερες επισκέψεις σε δημόσιες υπηρεσίες, λιγότερες αναμονές σε ουρές. Και, ταυτόχρονα, αντανακλούν την ανταπόκριση των πολιτών, οι οποίοι τις έχουν εντάξει στην καθημερινότητά τους. Με τις ψηφιακές υπηρεσίες κερδίζουμε χρόνο, πόρους και ενέργεια, κερδίζουμε, τελικά, ζωή.

2) Πόσες υπηρεσίες μπορούσαν να παρασχεθούν ψηφιακά, όταν αναλάβατε το Υπουργείο, πόσες μπορούν τη δεδομένη στιγμή και σε ποια είδη υπηρεσιών σκοπεύετε να επεκταθείτε;

Την πρώτη ημέρα λειτουργίας του, το gov.gr συγκέντρωσε 501 πλεκτρονικές υπηρεσίες οι οποίες προϋπήρχαν και παρέχονταν διάσπαρτες σε διάφορες κρατικές ιστοσελίδες. Ο αριθμός αυτός σήμερα ξεπερνά τις 1.300 υπηρεσίες και αφορούν σε όλες τις κατηγορίες συναλλαγών των πολιτών με το Δημόσιο. Εκτός, όμως, από την ποσοτική αύξηση των υπηρεσιών, υπάρχει ένα ακόμα στοιχείο στο οποίο δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση: στο να ψηφιοποιούμε πρώτες, κατά το δυνατόν, εκείνες τις υπηρεσίες οι οποίες οδηγούν πιο συχνά τους πολίτες στα γκισέ μιας δημόσιας υπηρεσίας. Για αυτό, είχε ιδιαίτερη σημασία ότι οι πρώτες νέες υπηρεσίες τις οποίες εντάξαμε στο gov.gr ήταν η εξουσιοδότηση και η υπεύθυνη δήλωση.

Στο επίκεντρο του σχεδιασμού μας βρίσκονται οι διαδικασίες τις οποίες έχουμε κωδικοποίήσει ως «γεγονότα ζωής», εκείνες, δηλαδή, οι μεταβολές στην κατάσταση ενός προσώπου, από τη γέννηση έως την απώλειά του, οι οποίες πρέπει να καταχωρούνται σε κάποιο μητρώο. Έτσι, το αμέσως επόμενο διάστημα πρόκειται να ανακοινώσουμε πλεκτρονικές υπηρεσίες όπως, μεταξύ άλλων, η ονοματοδοσία, η ίδρυση ατομικής επιχείρησης και η μεταβίβαση αυτοκινήτου.

3) Όσον αφορά, συγκεκριμένα, στη Δικαιοσύνη, ποιες εφαρμογές βρίσκονται στη διάθεση των πολιτών και των δικηγόρων:

Μιλήστε μας και για το πινάκιο της δίκης, το οποίο παρουσιάσατε πολύ πρόσφατα.

Πράγματι, παρουσιάσαμε πρόσφατα το πλεκτρονικό πινάκιο μαζί με τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Κώστα Τσιάρα, με τον οποίο έχουμε μια ιδιαίτερα στενή συνεργασία. Αρχικά, μιας και αναφέρατε το πλεκτρονικό πινάκιο, το επόμενο διάστημα θα επεκτείνουμε την υπηρεσία δίνοντας τη δυνατότητα σε πολίτες και δικηγόρους να λαμβάνουν SMS σχετικά με την πορεία ενός πινακίου. Και αυτό, αν θέλετε, αντανακλά και την ευρύτερη φιλοσοφία του Υπουργείου μας, δηλαδή, να δημιουργούμε τη βασική υπηρεσία και, στη συνέχεια, να «χτίζουμε» επεκτάσεις και εφαρμογές γύρω από αυτή.

Από εκεί και πέρα, στο χώρο της Δικαιοσύνης θα βρίσκονται σύντομα στη διάθεση πολιτών και δικηγόρων αρκετά νέα ψηφιακά εργαλεία. Και μιλάμε για τις ψηφιακές υπογραφές, οι οποίες θα βοηθήσουν τους

δικηγόρους στην πλεκτρονική κατάθεση δικογράφων, τον πλεκτρονικό φάκελο μεταβίβασης ακινήτου, ο οποίος θα επιταχύνει σημαντικά τις αγοραπωλησίες, την αμιγώς πλεκτρονική διαδικασία ίδρυσης ατομικής επιχείρησης και το myKtymatologioLive, μέσω του οποίου πολίτες και δικηγόροι θα μπορούν να επικοινωνούν με υπάλληλο του Κτηματολογίου μέσω βιντεοκλήσης.

4) Ποια είναι τα προβλήματα και οι προκλήσεις τις οποίες αντιμετωπίζετε στην προσπάθεια ψηφιακού μετασχηματισμού του κράτους;

Η πιο μεγάλη πρόκληση την οποία είχαμε να αντιμετωπίσουμε ήταν να σχεδιάσουμε τις ψηφιακές υπηρεσίες από την πλευρά του πολίτη και όχι του κράτους. Υπάρχουν πολλές έρευνες, πολλά δεδομένα τα οποία συγκλίνουν στο ότι η γραφειοκρατία μειώνει το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Ελλάδας περισσότερο σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό έπρεπε να το αλλάξουμε και έπρεπε να το αλλάξουμε «εν κινήσει», ενώ το κράτος θα λειτουργούσε.

Η άσκηση αυτή αποτελούσε μια μεγάλη εκκρεμότητα της χώρας, μια εκκρεμότητα η οποία με το ξέσπασμα της πανδημίας μετατράπηκε σε αναγκαιότητα. Ο κορωνοϊός αποτέλεσε έναν πολύ σημαντικό επιπλέον παράγοντα σε αυτήν την πρόκληση: Γνωρίζαμε ότι οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις μας για την αντιμετώπιση του Covid-19 θα παρέμεναν και μετά το πέρας της πανδημίας. Με τον τρόπο αυτό, η πανδημία επιτάχυνε και δεν ανέτρεψε το σχεδιασμό μας.

5) Η ψηφιακή διακυβέρνηση σίγουρα βελτιώνει την καθημερινότητα του πολίτη. Ωστόσο, ενδέχεται να δημιουργεί και κινδύνους. Για αυτό, έχετε εκπονήσει και ένα πενταετές σχέδιο για την κυβερνοασφάλεια. Μπορείτε να μάς πείτε τους βασικούς του άξονες;

Η κυβερνοασφάλεια αποτελεί βασική παράμετρο στο σχεδιασμό μας. Ακολουθώντας τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, θέσαμε πέντε βασικούς πυλώνες στην Εθνική Στρατηγική Κυβερνοασφάλειας: πρώτον, λειτουργικό σύστημα διακυβέρνησης, δεύτερον, θωράκιση κρίσιμων υποδομών, τρίτον, βελτιστοποίηση διαχείρισης περιστατικών, καταπολέμηση του κυβερνοεγκλήματος και προστασία της ιδιωτικότητας, τέταρτον, σύγχρονο επενδυτικό περιβάλλον με έμφαση στην προαγωγή της έρευνας και ανάπτυξης και πέμπτον, ανάπτυξη ικανοτήτων, προαγωγή της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Η μέριμνα με την οποία προσεγγίζουμε το ζήτημα αντανακλάται τόσο στην Εθνική Στρατηγική Κυβερνοασφάλειας όσο και στο σύνολο των δράσεών μας: στην ίδρυση και στελέχωση της νέας Εθνικής Αρχής Κυβερνοασφάλειας, στη σύσταση μέσα στο Υπουργείο μας της Γενικής Διεύθυνσης Κυβερνοασφάλειας, στον ορισμό των κρίσιμων υποδομών και υπηρεσιών, στην ενίσχυση της παρουσίας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Κυβερνοασφάλειας (ENISA) στην Ελλάδα και στην ενδυνάμωση της συνεργασίας μας μαζί του.

6) Τι απαντάτε σε αυτούς οι οποίοι ισχυρίζονται ότι η ψηφιοποίηση πολλών διαδικασιών μπορεί να υποκρύπτει και ένα σχέδιο για τη συρρίκνωση του δημοσίου τομέα και τη μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων;

Η ψηφιοποίηση των διαδικασιών δε συρρικνώνει το δημόσιο τομέα, αλλά τον αναβαθμίζει, βελτιώνει την αποτελεσματικότητά του, τον κάνει πιο φιλικό στον πολίτη. Δεν τίθεται ζήτημα λιγότερων δημοσίων υπαλλήλων μέσω της ψηφιοποίησης, αλλά ανακατανομής τους σε πιο παραγωγικούς ρόλους από το να σφραγίζουν έγγραφα. Και γνωρίζω πολύ καλά από την επικοινωνία μου μαζί τους ότι αυτό αποτελεί πρωτίστως αίτημα των ίδιων των υπαλλήλων. Με την ψηφιοποίηση των υπηρεσιών και τη μείωση των συναλλαγών στο γκισέ, το Δημόσιο θα κατευθύνει τους ανθρώπινους πόρους του σε λειτουργίες οι οποίες θα δημιουργούν προστιθέμενη αξία για τους πολίτες.

7) Παρ' ότι οι καινοτόμες δράσεις τις οποίες εκπονεί το Υπουργείο συμβάλλουν αναμφιβόλως στην καταπολέμηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών του Δημοσίου, παραμένει, εν μέρει, ένα ζήτημα ως προς την ταχύτητα διεκπεραίωσης των υποθέσεων. Ενδεικτικά, υπάρχει πλέον η δυνατότητα ψηφιακής υποβολής αιτημάτων σε υπηρεσίες για τη λήψη πολλών πιστοποιητικών, τα οποία, όμως, εν συνεχεία καθυστερούν να χορηγηθούν. Έχετε υπ' όψιν το ζήτημα και τι μέτρα επεξεργάζεστε σχετικά;

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός των υπηρεσιών είναι μια διαδικασία διαρκούς βελτίωσης της παρεχόμενης υπηρεσίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζονται καθυστερήσεις, όχι, όμως, περισσότερο από όσο συνέβαινε πριν την ψηφιοποίηση των υπηρεσιών. Δώσατε ακριβώς πριν το παράδειγμα των πιστοποιητικών: Αντί να απασχολείται ένας υπάλληλος με την παραλαβή των αιτήσεων, την επικύρωση των εγγράφων και την παράδοσή τους στον ενδιαφερόμενο, μπορεί να αξιοποιηθεί στην ταχύτερη και ακριβέστερη έκδοση των πιστοποιητικών. Έτσι, και το Δημόσιο θα λειτουργεί καλύτερα και ο πολίτης θα εξυπηρετείται γρηγορότερα.

8) Οι νέες εφαρμογές είναι μεν πολύ χρήσιμες, ωστόσο, μερίδα πολιτών, ιδίως μεγαλύτερης ηλικίας, δεν είναι απόλυτα εξοικειωμένη με τις νέες τεχνολογίες. Υπάρχει κάποια κρατική μέριμνα όσον αφορά στον ψηφιακό εγγραμματισμό τους, ώστε και αυτοί να μπορούν να αξιοποιήσουν τα οφέλη τους;

Έχουμε εξ αρχής θέσει ως στόχο να υλοποιήσουμε τον ψηφιακό μετασχηματισμό χωρίς να αφήσουμε κανέναν πίσω. Οι ψηφιακές δεξιότητες των μεγαλύτερων ηλικιών είναι ένα στοίχημα το οποίο καλούνται να κερδίσουν όλες οι κοινωνίες. Εδώ κινούμαστε σε δύο άξονες: αφενός δημιουργώντας φυσικά σημεία εξυπηρέτησης και αφετέρου χτίζοντας συνέργειες του κράτους με την κοινωνία των

πολιτών για την απόκτηση και διεύρυνση των ψηφιακών δεξιοτήτων.

Σκοπός μας είναι τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών να λειτουργούν παράλληλα με το gov.gr, να αποτελούν, δηλαδή, το μοναδικό φυσικό σημείο επαφής των πολιτών με το κράτος, ώστε εκείνοι οι οποίοι δεν μπορούν να υλοποιήσουν πλεκτρονικά τις συναλλαγές τους να απευθύνονται εκεί και να εξυπηρετούνται γρήγορα και απλά. Από εκεί και πέρα, μέσα από την Ψηφιακή Ακαδημία Πολιτών έχουμε δημιουργήσει μια πλατφόρμα ώστε ο πολίτης να μπορεί να βρει διαδικτυακά μαθήματα για να αναπτύξει περισσότερες ψηφιακές δεξιότητες.

9) Δύο σημαντικά μέτρα τα οποία έχετε προαναγγείλει είναι η αντικατάσταση των παλαιών ταυτοτήτων με νέες ψηφιακές και η συγχώνευση όλων των αριθμών των πολιτών (Α.Φ.Μ., Α.Μ.Κ.Α. κ.ά.) σε έναν; Ποιος είναι ο χρονικός ορίζοντας αυτών των πρωτοβουλιών;

Στόχος μας είναι να δώσουμε στους πολίτες τη δυνατότητα να ταυτοποιούνται μέσω του κινητού τους τηλεφώνου. Ως εκ τούτου, στο σχεδιασμό μας περιλαμβάνεται η δυνατότητα να «περάσουν» πολλά έγγραφα σε εφαρμογές wallet. Ήδη έχουμε κάνει την αρχή με τη φοιτητική ταυτότητα, η οποία αγκαλιάστηκε από τους φοιτητές ως μια λειτουργία που ικανοποιεί την αριθμούντα τους. Το ίδιο υπό μια ευρύτερη έννοια ισχύει και με τα πιστοποιητικά Covid-19, τα οποία πλέον χρησιμοποιούμε πολύ συχνά. Τα κυριότερα έγγραφα ταυτοποίησης τα οποία θέλουμε να περάσουμε στο wallet του κινητού μας είναι το δίπλωμα οδήγησης και, ιδίως, η αστυνομική ταυτότητα.

10) Πέραν της πολιτικής ιδιότητάς σας, είστε ένας επιστήμονας με αξιομνηστευτές σπουδές στο εξωτερικό, στο Harvard και στο Massachusetts Institute of Technology. Εν τούτοις, επιστρέψατε στην Ελλάδα και μάλιστα την περίοδο της κρίσης. Πώς πήρατε αυτήν την απόφαση και πώς μπορούμε να πείσουμε τα νέα παιδιά να γυρίσουν στην πατρίδα τους η οποία δοκιμάζεται από το brain drain;

Ο καθένας επιλέγει να επιστρέψει στην Ελλάδα ή όχι, ανάλογα με τα προσωπικά του συμφράζομενα και με βάση τόσο επαγγελματικές όσο και προσωπικές παραμέτρους. Εκ των πραγμάτων, γνωρίζουμε ότι οι περισσότεροι Έλληνες οι οποίοι ζουν και εργάζονται στο εξωτερικό θα ήθελαν, αφού συσσωρεύουν μια σειρά από εμπειρίες και παραστάσεις, να επιστρέψουν στον τόπο τους. Το ζήτημα είναι να μπορέσει η χώρα να τούς δώσει αυτήν την ευκαιρία. Αυτή είναι η προσωπική δέσμευση του Κυριάκου Μητσοτάκη και αυτό το όραμα υλοποιούμε όλοι μας. Ελατήριο, επίσης, της προσωπικής μου απόφασης ήταν να πεποιθηθώ ότι το πεπρωμένο της χώρας δεν είναι να βρίσκεται σε θέση ουραγού, αλλά διαμορφωτή των εξελίξεων. Πιστεύω βαθιά ότι η Ελλάδα μπορεί να βρεθεί στην πρωτοπορία, μπορεί να καινοτομήσει. Και αυτό ισχύει για όλους τους τομείς, όχι μόνο για τον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Ο ρόλος του καταναλωτή υπό την Οδηγία 2019/94.

Της Βάσως Χαλαζιά

Τις τελευταίες δεκαετίες το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής βρίσκεται στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Δεδομένου ότι ο τομέας της ενέργειας ευθύνεται για το μεγαλύτερο ποσοστό των αερίων του θερμοκηπίου, τα οποία εκπέμπονται στην ατμόσφαιρα, και, κατά συνέπεια, για την αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη, η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής αποτελεί σήμερα τη βασική προτεραιότητα των περισσότερων κρατών χάριν της επίτευξης μιας βιώσιμης ανάπτυξης και της εξασφάλισης του μέλλοντος των επόμενων γενεών. Προς την κατεύθυνση αυτή, η Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη από τη δεκαετία του 1990 επιδιώκει, μέσα από τη θέσπιση νομοθετημάτων, να διαμορφώσει μια ενεργειακή πολιτική με στόχο αφενός την απελευθέρωση της αγοράς πλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, αφετέρου την προστασία του περιβάλλοντος.

Στο πλαίσιο αυτό, ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρόσφατη ευρωπαϊκή Οδηγία 2019/944 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά πλεκτρικής ενέργειας, οι διατάξεις της οποίας ενισχύουν σημαντικά το ρόλο του καταναλωτή στην αγορά ενέργειας, εισάγοντας για πρώτη φορά τον όρο «ενεργός πελάτης». Ως «ενεργός πελάτης» ορίζεται ο τελικός πελάτης ή η ομάδα τελικών πελατών που δρουν από κοινού, οι οποίοι καταναλώνουν ή αποθηκεύουν πλεκτρική ενέργεια που παράγεται στους χώρους τους ή πωλούν πλεκτρική ενέργεια που οι ίδιοι παράγουν, υπό τον όρο ότι οι παραπάνω δραστηριότητες δεν εντάσσονται στην κύρια επαγγελματική ή εμπορική τους δραστηριότητα. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 15 της Οδηγίας, τα κράτη-μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι τελικοί πελάτες δικαιούνται να πωλούν αυτοπαραγόμενη πλεκτρική ενέργεια μέσω συμφωνιών αγοράς ενέργειας, να συμμετέχουν σε προγράμματα ευελιξίας και ενεργειακής απόδοσης και να αναθέτουν σε τρίτα πρόσωπα τη διαχείριση των εγκαταστάσεων οι οποίες απαιτούνται για τις δραστηριότητές τους, ενώ θα πρέπει, παράλληλα, να διασφαλίζεται ότι τα τέλη δικτύου τα οποία καταβάλλουν είναι ανάλογα με το κόστος τους, χωρίς να εισάγονται διακρίσεις, ώστε να επιτυγχάνεται ένας ισορροπημένος επιμερισμός του συνολικού κόστους του συστήματος.

Στο ίδιο άρθρο ορίζεται, επίσης, ότι όσοι ενεργοί πελάτες έχουν στην ιδιοκτησία τους εγκαταστάσεις αποθήκευσης ενέργειας έχουν το δικαίωμα σύνδεσης με το δίκτυο εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος μετά από σχετικό αίτημα. Παράλληλα, δεν υποβάλλονται σε διπλή επιβάρυνση, συμπεριλαμβανομένων των τελών δικτύου, για την αποθήκευση πλεκτρική ενέργεια, που παραμένει εντός των εγκαταστάσεών τους, και όταν παρέχουν υπηρεσίες ευελιξίας σε διαχειριστές συστημάτων, ούτε υποβάλλονται σε δυσανάλογες απαιτήσεις άδειας και σε τέλη. Πρόκειται, σαφώς, για μια ρύθμιση αποσκοπούσα να ενθαρρύνει την αποθήκευση ενέργειας, ούτως ώστε αυτή να αξιοποιείται μελλοντικά, όταν υπάρχει έλλειψη. Έτσι, ο καταναλωτής παύει να έχει τον κλασικό παθητικό ρόλο, συμμετέχοντας ενεργά στην αγορά ενέργειας και συμβάλλοντας στην προσπάθεια για τη μετάβαση σε ένα σύστημα το οποίο χρησιμοποιεί καινοτόμες και κλιματικά φιλικές ενεργειακές υποδομές.

Εξίσου σημαντικές είναι ρυθμίσεις της Οδηγίας οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τον καίριο ρόλο τον οποίο οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι νέες ψηφιακές δυνατότητες μπορούν να διαδραματίσουν στην πορεία προς την πράσινη μετάβαση. Για παράδειγμα, το άρθρο 19 της Οδηγίας αφορά στην εγκατάσταση έξυπνων συστημάτων μέτρησης, προκειμένου να προωθηθεί η ενεργειακή απόδοση και να ενισχυθεί η θέση του τελικού καταναλωτή. Συγκεκριμένα, τα συστήματα έξυπνης μέτρησης μετρούν με ακρίβεια την πραγματική κατανάλωση πλεκτρικής ενέργειας, παρέχοντας στους τελικούς πελάτες πληροφορίες σχετικά με τον πραγματικό χρόνο χρήσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνονται ενεργειακά αποδοτικές λύσεις, οι οποίες όχι μόνο εξοικονομούν χρήματα, αλλά συμβάλλουν και στη συνολική μείωση της κατανάλωσης ενέργειας.

Περαιτέρω, εισάγονται ρυθμίσεις για την ενίσχυση της προστασίας των ευάλωτων καταναλωτών. Μιας κατιούσας έπαινος της παραδοσιακού επιχειρηματικού ρόλου στο χώρο της ενέργειας, κρίνεται αναγκαίο να επιβληθούν στις επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται στον ενεργειακό κλάδο υποχρεώσεις παροχής δημόσιων υπηρεσιών χάριν του γενικότερου συμφέροντος, όπως καταγράφονται στο άρθρο 9 της Οδηγίας. Τέτοιες παρεμβάσεις από τις αρμόδιες αρχές, αν και αποκλίνουν από τους κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού, είναι επιβεβλημένες, καθώς διασφαλίζουν σε ιδιαίτερες περιπτώσεις πιο ευνοϊκούς όρους από εκείνους οι οποίοι θα υφίσταντο, αν η ρύθμιση του θέματος αφηνόταν ολοκληρωτικά στην αγορά με βάση τους κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού, όπως έκρινε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση Engie Cartagena S.L. v Ministerio para la Transición Ecológica (C-523/18, 19.12.2019). Στη χώρα μας, τα ειδικά πλεκτρικές ενέργειες στους πολύτεκνους, τα κοινωνικά οικιακά τιμολόγια με χαμηλότερες τιμές για συγκεκριμένες ευπαθείς ομάδες καταναλωτών, όπως οι μακροχρόνια άνεργοι και τα άτομα με Ειδικές Ανάγκες, το ενιαίο τιμολόγιο για τους καταναλωτές των Μη Διασυνδεδεμένων Νήσων είναι παραδείγματα επιβολής τέτοιων υποχρεώσεων. Πρόκειται για υποχρεώσεις παροχής των λεγόμενων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας οι οποίες διασφαλίζουν ότι όλοι οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων και η ενέργεια. Όσον αφορά στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων οι οποίες προβαίνουν σε τέτοιες διευκολύνσεις, αυτή εξασφαλίζεται με τον επιμερισμό του κόστους στους λοιπούς καταναλωτές, οι οποίοι δεν ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες.

Τέλος, προβλέπονται λεπτομερείς ρυθμίσεις για την προστασία των τελικών πελατών, οι οποίες ισχύουν παράλληλα με τους γενικούς κανόνες για την προστασία των καταναλωτών. Έτσι, στο άρθρο 10 της Οδηγίας ορίζεται ότι οι τελικοί πελάτες δικαιούνται να γνωρίζουν τους όρους της σύμβασης προμήθειας πριν από τη σύναψη ή επιβεβαίωσή της, πρέπει να ειδοποιούνται για την πρόθεση μονομερούς τροποποίησης των όρων αυτών, καθώς και για οποιαδήποτε προσαρμογή της τιμής προμήθειας εντός ευλόγου διαστήματος, είναι δε ελεύθεροι να τερματίσουν τη σύμβαση, αν δεν αποδέχονται τους νέους συμβατικούς όρους ή τις προσαρμογές στην τιμή προμήθειας. Ανάλογης προστασίας χρήζουν οι πελάτες και όταν πρόκειται για προσαρμογές επιτρεπόμενες βάσει της συναφείς σύμβασης προμήθειας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της λεγόμενης ρύτρας αναπροσαρμογής, μέσω της οποίας ο προμηθευτής αναπροσαρμόζει τις χρεώσεις προμήθειας για να προστατευθεί από το ρίσκο της αύξησης του συνολικού κόστους προμήθειας πλεκτρικής ενέργειας με το οποίο αυτός επιβαρύνεται, μετακυλίοντας ουσιαστικά στον καταναλωτή το επιπρόσθετο κόστος το οποίο τον βαραίνει. Αν και η πρόβλεψη μιας τέτοιας ρύτρας στη σύμβαση προμήθειας είναι νόμιμη, η πολύπλοκη μέθοδος υπολογισμού της και ο συχνά ασαφής τρόπος με τον οποίο ενημερώνεται ο πελάτης θέτουν ζητήματα νομιμότητας. Για αυτόν το λόγο, προβλέπεται ρητά ότι οι προμηθευτές παρέχουν στους πελάτες δίκαιους και διαφανείς όρους διατυπωμένους σε γλώσσα σαφή και κατανοητή.

Συμπερασματικά, η νέα Οδηγία 2019/944 συμβάλλει σημαντικά στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Με τους τιθέμενους κανόνες εστιάζει κυρίως στους καταναλωτές, λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες τις οποίες προσφέρει η τεχνολογία για την ενεργό συμμετοχή τους στην αγορά ενέργειας. Ταυτόχρονα, προστατεύει τη θέση των καταναλωτών ως αντισυμβαλλόμενων μερών στις συμβάσεις προμήθειας, ενώ προνοεί και για τους ευάλωτους καταναλωτές όσον αφορά στην προμήθεια πλεκτρικής ενέργειας. Αποσκοπεί, συνεπώς, στην εξασφάλιση ενός οικονομικά προσιτού κόστους ενέργειας για τους καταναλωτές, σε έναν υψηλό βαθμό ασφάλειας του εφοδιασμού και στη μετάβαση σε ένα ενεργειακό σύστημα χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών.

ΠΑΡΑΘΥΡΟ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

COP26: Επείγουσα αλλά διστακτική αλλαγή...

Της Μαρίας Δουραμάνη

Η Διάσκεψη των Μερών COP26 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών έλαβε χώρα στη Γλασκώβη και διήρκεσε συνολικά δύο εβδομάδες, από τις 31 Οκτωβρίου μέχρι τις 12 Νοεμβρίου 2021. Έχοντας παρακολουθήσει στενά τις εξελίξεις, θα επιχειρήσω, αρχικά, να εξηγήσω συνοπτικά την ιστορία του θεσμού αυτού, έπειτα, να αναλύσω το έργο του την παρούσα χρονιά και, τέλος, να το αποτιμήσω συνολικά. Με δεδομένο, μάλιστα, ότι τα τελευταία χρόνια ο πλανήτης πλήττεται από ολοένα και σφοδρότερα καιρικά φαινόμενα, με τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής να γίνονται έντονα ορατές, είναι αναμενόμενο το ενδιαφέρον το οποίο προκάλεσε η φετινή Διάσκεψη.

Για να αντιληφθεί κανείς τη λειτουργία της COP26 πρέπει να ταξιδέψει τριάντα χρόνια πίσω. Το 1992 υπογράφηκε από 154 κράτη στο Ρίο Ντε Τζανέιρο η Σύμβαση-Πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή και τέθηκε σε ισχύ δύο χρόνια αργότερα, το 1994. Ήταν η πρώτη φορά κατά την οποία σε παγκόσμια κλίμακα έλαβε χώρα αναγνώριση της ανάγκης για άμβλυνση των αρνητικών ανθρωπογενών συνεπειών στο κλίμα του πλανήτη. Σήμερα, η Σύμβαση-Πλαίσιο έχει υπογραφεί από 197 μέρη, χωρίς, όμως, να έχει άμεση δεσμευτική νομική ισχύ για κανένα από αυτά. Γενικά, αξίζει να σημειωθεί εξ αρχής πως όποιες συμβάσεις έχουν υπογραφεί στο πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και αφορούν σε περιβαλλοντικά ζητήματα στερούνται νομικής δεσμευτικότητας. Αυτό υποδεικνύει όχι μόνο την πολιτική ευαλωτότητα με την οποία είναι φορτισμένο το ζήτημα της περιβαλλοντικής πολιτικής σε διεθνές επίπεδο, αλλά και το γεγονός ότι η νομική επιστήμη με τη δεοντικότητα, η οποία την διακατέχει, δεν μπορεί πολλές φορές να υπερκεράσει τα εμπόδια τα οποία θέτει στην πράξη η παγκόσμια διπλωματία.

Παράγωγο της προαναφερθείσας Σύμβασης είναι ο θεσμός της Διάσκεψης των Μερών (Conference of the Parties-COP), η οποία συγκαλείται εποικίως για διάστημα δύο εβδομάδων και στην οποία μετέχουν όλα τα κράτη-μέρη της Σύμβασης, είτε ως απλοί παρατηρητές είτε έχοντας δικαιώματα λόγου και ψήφου. Παράλληλα με τη Διάσκεψη αυτή, λαμβάνουν χώρα κάθε χρόνο η Συνάντηση των Μερών σχετικά με το Πρωτόκολλο του Κιότο και η Συνάντηση των Μερών σχετικά με τη Συμφωνία των Παρισίων, στις οποίες μετέχουν όσα κράτη έχουν υιοθετήσει κάθε Σύμβαση, αντίστοιχα. Το Πρωτόκολλο του Κιότο υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της COP3 το 1997 στο Κιότο της Ιαπωνίας και στόχευε σε μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα κατά 5% στο διάστημα 2008-2012 σε σχέση με το επίπεδο εκπομπών το 1990. Η Συμφωνία των Παρισίων υπογράφηκε στο πλαίσιο της COP21 το 2015 στο Παρίσι και είναι ιστορική σημασίας, καθώς, πέρα από τη δέσμευση για μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, έθεσε και το στόχο της μείωσης της υπερθέρμανσης του πλανήτη από 2°C σε 1,5°C εποικίως. Οι τρεις αυτές Διασκέψεις, λοιπόν, με την COP να αποτελεί τη σπουδαιότερη, καθώς συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό μερών, εξελίσσονται παράλληλα, λειτουργώντας με γνώμονα τη Σύμβαση-Πλαίσιο του 1994.

Στη φετινή Διάσκεψη προήδρευσε το Ηνωμένο Βασίλειο, με τον Υπουργό Alok Sharma. Η Συνέλευση αυτή, 26η στη σειρά, ήρθε να αναπληρώσει τη χαμένη του 2020, η οποία αναβλήθηκε λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού, δίνοντας, βέβαια, ταυτόχρονα την ευκαιρία στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, με την εκλογή του νέου Προέδρου, να ξαναμετάσχουν στη Συμφωνία των Παρισίων, από την οποία είχαν αποχωρήσει διθυραμβικά επί προεδρίας Donald Trump.

Ρόλος του Ηνωμένου Βασιλείου, ως Προέδρου, ήταν να οδηγήσει τα μέρη σε συμφωνία με consensus, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι όλα τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να συμφωνήσουν προκειμένου να ληφθεί απόφαση και, αν αυτό δε γίνει, τότε η συνεδρίαση καταλήγει άπρακτη. Η επιλογή του consensus ως τρόπου επίτευξης τελικής απόφασης δείχνει τη σημασία του θέματος διαχείρισης της περιβαλλοντικής κρίσης, καθώς η αντικειμενικά δύσκολα επιτεύξιμη ομοφωνία των κρατών, εάν προκύψει, δίνει την αίσθηση ότι υπάρχει κοινός προσανατολισμός και πρόθεση για συλλογική αντιμετώπιση του προβλήματος. Επομένως, για ένα τόσο ζωτικό θέμα όσο το περιβαλλοντικό είναι λογική η επιθυμία χάραξης μιας κοινής πολιτικής, χωρίς σοβαρές αποκλίσεις από το κάθε κράτος.

Η συνεδρίαση φέτος κινήθηκε σε τέσσερις άξονες, ήτοι, στην επίτευξη των στόχων της Συμφωνίας των Παρισίων, στη λίψη μέτρων οικονομικής προσαρμογής των κοινωνιών του αναπτυσσόμενου κόσμου, στη ρηματοδότηση αυτών των χωρών από τα ανεπτυγμένα κράτη και στην προώθηση της διεθνούς συνεργασίας για τη γρηγορότερη προσέγγιση των επιδιώκεων οι οποίες τέθηκαν με τη Συμφωνία των Παρισίων. Κεντρικό ρόλο στις συζητήσεις διαδραμάτισε το άρθρο 6 της Συμφωνίας των Παρισίων, το οποίο είχε προκαλέσει διχογνωμίες και διαμάχες, όταν είχε τεθεί προς ψήφιση. Πλέον, όμως, έλαβε το απαραίτητο consensus ώστε να εφαρμοστεί στο εξής. Αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων αυτού του δεκαπενθημέρου ήταν η Συμφωνία της Γλασκώβης για το Κλίμα, στο πλαίσιο της οποίας όλα τα μέρη συμφώνησαν να συνεργαστούν για τη διατήρηση του στόχου του -1,5°C και για την ολοκλήρωση των ρυθμίσεων τις οποίες εισήγαγε η Συνθήκη των Παρισίων.

Στο προοίμιο της Συμφωνίας, όπως εξάλλου και σε κάθε πολυμερή διεθνή συμφωνία, επαναλαμβάνονται οι βάσεις στις οποίες στηρίζεται (Σύμβαση-Πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το Κλίμα, Πρωτόκολλο του Κιότο και Συνθήκη των Παρισίων) και τίθενται οι αρχές οι οποίες την διέπουν, δηλαδή, η βιώσιμη ανάπτυξη, ιδιαίτερα έπειτα από την πανδημία του Covid-19, και η σημασία της κλιματικής δράσης για τη φύση και τη βιοποικιλότητα. Στη συνέχεια, η Συμφωνία χωρίζεται σε θεματικές ενότητες, καθεμιά από τις οποίες συζητείτο μία διαφορετική ημέρα από συγκεκριμένες Επιτροπές. Πρώτα, τίθενται και αξιολογούνται, ως σημαντικότερα, τα επιστημονικά πορίσματα σχετικά με την κατάσταση του πλανήτη, έπειτα, ανοίγει το κεφάλαιο της προσαρμογής των κρατών και, συγκεκριμένα, των οικονομικών τους στα νέα δεδομένα, εν συνεχείᾳ, εισάγεται το μείζον θέμα της μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, κατόπιν, επισημαίνεται το πρόβλημα των απωλειών και καταστροφών τις οποίες, ενδεχομένως, θα αντιμετωπίσουν τα αναπτυσσόμενα κράτη στην προσπάθειά τους να προσαρμοστούν στην πραγματικότητα της βιώσιμης ενέργειας και, τέλος, γίνεται αναφορά στην εισαγωγή της Συμφωνίας στην έννομη σφαίρα των κρατών-μερών και στη διεθνή συνεργασία.

Όσον αφορά στα επιστημονικά πορίσματα, η Συνθήκη αναγνωρίζει τη σημασία τους για τη λίψη αποτελεσματικών μέτρων ενάντια στην κλιματική αλλαγή (άρθρο 1) και υπογραμμίζει το έργο της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή, το κυριότερο όργανο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών το οποίο είναι ταγμένο σε αυτόν το σκοπό (άρθρο 2). Η ριζική διαφορά σε σχέση με τις προηγούμενες Διασκέψεις είναι ότι φέτος, για πρώτη φορά, αναγνωρίστηκαν οι προειδοποιήσεις του οργάνου αυτού οι οποίες καλούσαν σε άμεση, επείγουσα δράση και δυστυχώς είχαν παραγκωνιστεί τα προηγούμενα

χρόνια, γεγονός για το οποίο είχε διατυπωθεί δριψμένη κριτική. Τώρα δηλώνεται ευθαρσώς ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα είναι η αιτία της καταστροφικής ανόδου της θερμοκρασίας παγκοσμίως (άρθρο 3) και, παράλληλα, γίνεται και διαμοιρασμός ευθύνης μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, καθώς τεκμαιρέται ότι κάποια κράτη, τα οποία δεν κατονομάζονται αλλά διακρίνονται ανάλογα με τις «διαφορετικές τους ευθύνες και τις αντίστοιχες δυνατότητές τους», οφείλουν να λάβουν περισσότερα και δραστικότερα μέτρα σε σχέση με άλλα (άρθρο 4), καθώς και να στηρίζουν οικονομικά τα ασθενέστερα ώστε να λάβουν και αυτά τα κατάλληλα μέτρα (άρθρο 5).

Φυσικά, ρίζα όλων των ζητημάτων είναι το οικονομικό, κάτι το οποίο προφανώς απασχολεί ιδιαίτερα και τους συμβαλλόμενους, αφού με τη Συμφωνία των Παρισίων δεν είχε στοιχειοθετηθεί ο τρόπος μεταβάσης από τη μη ανανεώσιμη στην πράσινη ενέργεια, παράλειψη η οποία επέτρεψε την ολιγωρία των μερών. Για αυτόν το λόγο, υιοθετήθηκε το πρόγραμμα GlaSS (άρθρο 11) με στόχο την ανάπτυξη της πλήρους ισχύος της Συμφωνίας των Παρισίων, με άξονα τη βιώσιμη προσαρμογή, κάτι το οποίο θα πρέπει να αξιολογείται και να επιτηρείται από συγκεκριμένους θεσμούς, να εκφράζεται μέσα από κρατικές πρωτοβουλίες και να εξυπηρετεί τις ανάγκες όλων των κρατών, ιδιαιτέρως δε των αναπτυσσόμενων. Στο πλαίσιο αυτό, οι οικονομικές ρυθμίσεις αναλύονται ακόμα περισσότερο στο επόμενο κεφάλαιο περί προσαρμογής των οικονομικών. Τα μέρη εκφράζουν την ανησυχία τους ότι τα ήδη ληφθέντα οικονομικά μέτρα δεν εξυπηρετούν την αναχαίτιση του δαίμονα της κλιματικής αλλαγής (άρθρο 14), χαιρετίζοντας τις δεσμεύσεις τις οποίες ανέλαβαν ανεπτυγμένες χώρες μετά από εκκλήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών για περισσότερα χρήματα, αφού δεν μπορούν να διαχειριστούν την κρίση με τα μέχρι τώρα χορηγούμενα ποσά (άρθρο 17). Στόχος, συνεπώς, είναι η διοχετεύση μέχρι και εκατό δισεκατομμυρίων δολαρίων στις χώρες αυτές, με την ελπίδα ότι αυτό θα ξεκινήσει από το 2023. Έτσι, τα ανεπτυγμένα κράτη παρακαλούνται να διπλασιάσουν τις εισφορές τους στον αναπτυσσόμενο κόσμο μέχρι το 2025 (άρθρο 18).

Το κεντρικότερο σημείο της Συμφωνίας είναι ο μετριασμός των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, ένα σημείο το οποίο έδρεψε δάφνες, επειδή πλέον θα επιφέρει την επιτάχυνση των συμφωνιθέντων στο Παρίσι, με την κάλυψη των «κενών» της προηγούμενης Συμφωνίας. Για μια ακόμα φορά, επαναλαμβάνεται εμφατικά η στόχευση για τη μείωση της θερμοκρασίας (άρθρα 20 και 21). Πρώτη φορά σε κείμενο του Οργανισμού Ήνωμένων Εθνών γίνεται αναφορά στη λέξη «άνθρακας» ("coal power"), η χρήση του οποίου πρέπει, σε πρώτο στάδιο, απλώς να μετριαστεί ("phase-down") και όχι να σταματήσει ("phase out") (άρθρο 36). Πρόκειται για μια πολύ σκληρή γλωσσική επιλογή για τα δεδομένα ενός κειμένου τόσο διπλωματικού, απαραίτητη, όμως,

όπως προκύπτει από τις προειδοποιήσεις των επιστημόνων. Φαίνεται, δηλαδή, ότι τα μέρη δείχνουν να αντιλαμβάνονται το επείγον. Παρακαλούνται, λοιπόν, όσα δεν το έχουν ήδη πράξει, να καταθέσουν σχέδια διαχείρισης και μείωσης των εκπομπών (άρθρο 32). Τονίζεται η ανάγκη για μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση, μια διαδικασία, όμως, η οποία επιδιώκεται μετά το 2025 να ανανεωθεί και να γίνει πιο διαφανής, ανοιχτή και συμπεριληπτική (Άρθρο 45), σύμφωνα κυρίως με τις ανάγκες των ευάλωτων και στην πλειοψηφία τους αναπτυσσόμενων κρατών (άρθρο 48).

Το επόμενο κεφάλαιο περί απωλειών και καταστροφών αναφέρεται στις οφειλόμενες στον ανθρώπινο παράγοντα συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, οι οποίες βρίσκονται πέρα από τις δυνατότητες προσαρμογής της φύσης και των κοινωνιών (άρθρο 61). Για την αντιμετώπιση αυτών των παραπλευρων επιπτώσεων, η Συνέλευση αποφάσισε να διοχετεύσει ακόμα περισσότερα χρήματα (άρθρο 64) και να ιδρύσει το πρόγραμμα «Διάλογος της Γλασκώβης», στον οποίο θα συμμετέχουν τα κράτη, ειδικοί και πολίτες και θα συναποφασίζουν την καλύτερη κατανομή των πόρων (άρθρο 73). Σχετική αποτυχία, πάντως, της Διάσκεψης είναι η μη επίτευξη consensus για τη δημιουργία ειδικού ταμείου, πρωτοβουλία η οποία θα ανακούφιζε τις αναπτυσσόμενες χώρες οι οποίες μαστίζονται κατά κόρον από ακραία και μη αντιμετωπίσιμα καιρικά φαινόμενα.

Καίρια πτυχή της Διάσκεψης ήταν και η επίλυση των πολιτικών διαφορών οι οποίες είχαν προκύψει από το «Έγχειριδιο της Σύμβασης των Παρισίων», συγκεκριμένα, λόγω των άρθρων 6 παρ. 2 σχετικά με τη διεθνή συνεργασία και 6 παρ. 4 της Σύμβασης των Παρισίων σχετικά με τη δημιουργία μηχανισμού του Οργανισμού Ήνωμένων Εθνών για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, με τη συμφωνία δημιουργίας θεσμών και οργάνων για την εφαρμογή της Συμφωνίας των Παρισίων (άρθρο 75). Επιλύθηκε, επομένως, το πρόβλημα του χρόνου υιοθέτησης και ενσωμάτωσης της Συμφωνίας στα εγχώρια δίκαια, με την πρόταση ενός κοινού για όλα τα κράτη χρονικού ορίου (άρθρο 78). Τέλος, όσον αφορά στη συνεργασία, ενδυναμώνεται ο ρόλος των νέων (άρθρο 92), των ιθαγενών φυλών (άρθρο 93) και των γυναικών (άρθρο 95), τριών ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων, οι οποίες, όμως, όπως τονίζει η Συμφωνία, μπορούν να κάνουν τη διαφορά.

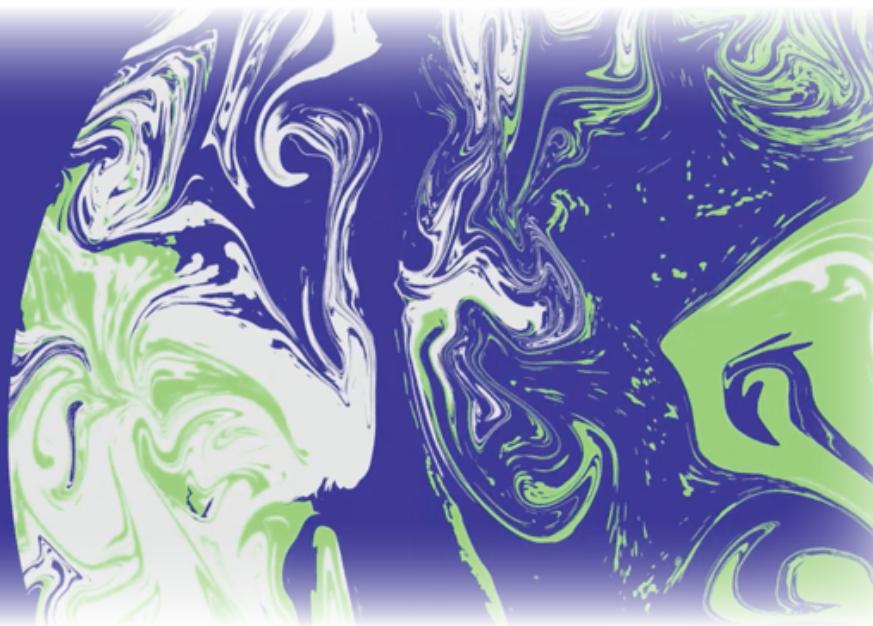
Καταληκτικά, θα ήθελα να τονίσω ότι η COP26 επέλυσε μερικά πολύ σοβαρά ζητήματα, τα οποία πήγαζαν από τα νομικά κενά της Συμφωνίας των Παρισίων, κάνοντας, έτσι, ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση. Εν τούτοις, δίστασε να πάρει σαφέστερη θέση σε ορισμένα θέματα, μη δείχνοντας διάθεση να τα αντιμετωπίσει σφαιρικά. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ανάπτυξη είναι έννοια σύνολη και δε συνάδει με διαχωρισμούς. Αν το επιτρέψουμε αυτό, τότε έχουμε υπογράψει τη θανατική μας καταδίκη.

31 OCT - 12 NOV 2021

GLASGOW

COP26

IN PARTNERSHIP WITH ITALY

ΠΑΡΑΘΥΡΟ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Το Διάστημα είναι για όλους...

Της Δάφνης Πολιτικού

Space is for everybody. It is not just for a few people in science or math, or for a select group of astronauts. That is our frontier out there, and it is everybody's business to know about space!

Δε θα μπορούσα να βρω καλύτερη εισαγωγή για το παρόν άρθρο από αυτήν τη φράση της Christa McAuliffe, της πρώτης Αμερικανίδας πολίτη που οποία επιλέχθηκε να πάει στο Διάστημα για να συμμετάσχει στην αποστολή της National Aeronautics and Space Administration (NASA) με το διαστημικό λεωφορείο Challenger. Από τα πρώτα βήματα προς την εξερεύνηση του Διαστήματος, η ανθρωπότητα μαγεύτηκε από τις αμέτρητες ευκαιρίες τις οποίες είχε να προσφέρει. Ήταν ένα καινούριο και ανεξερεύνητο περιβάλλον, μια νέα πρόκληση και, φυσικά, καταφέραμε να δημιουργήσουμε όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις και τα μέσα για να μπορέσουμε να επωφεληθούμε από τις απεριόριστες δυνατότητές του.

Το πρώτο αποφασιστικό βήμα προς το Διάστημα πραγματοποιείται στις 4 Οκτωβρίου 1957, όταν η Σοβιετική Ένωση εκτοξεύει τον πρώτο τεχνητό δορυφόρο Sputnik 1, ο οποίος τίθεται σε τροχιά επιτυχώς. Με τον τρόπο αυτό, δίνεται και το έναυσμα της έναρξης του διαστημικού αγώνα, της λεγόμενης «Κούρσας για τη Σελήνη», ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και στη Σοβιετική Ένωση. Η περίοδος αυτή σηματοδοτείται από σπουδαία επιτεύγματα στο χώρο του Διαστήματος. Σύντομα η Σοβιετική Ένωση στέλνει και τον πρώτο άνθρωπο στο Διάστημα, το Yuri Gagarin, με το Vostok 1 στις 12 Απριλίου 1961. Ακολουθεί η αμερικανική απάντηση με την αποστολή του Apollo 11 και τους Neil Armstrong, Buzz Aldrin και Michael Collins να πατούν στο φεγγάρι.

Ο ανταγωνισμός αυτός ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις της εποχής και που ανεξέλεγκτη ταχύτητα με την οποία πραγματοποιούνται οι διαστημικές τους δραστηριότητες δημιουργούν ένα κλίμα ανησυχίας στην παγκόσμια κοινότητα. Έτσι, ένα μήνα μετά την εκτόξευση του Sputnik 1, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών επικαλούμενη το άρθρο 13 του Καταστατικού Χάρτη, σύμφωνα με το οποίο «(...) θα προκαλέσει μελέτες και θα κάνει προτάσεις με σκοπό (...) να ενισχύσει τη διεθνή συνεργασία στον πολιτικό τομέα και να ενθαρρύνει την προοδευτική ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου και την κωδικοποίησή του.», εκφράζει τις ανησυχίες της για την πιθανή χρήση του Διαστήματος για στρατιωτικούς σκοπούς, κίνδυνος καθόλου παράλογος. Ιδιαίτερα τότε, κατά τη διάρκεια του «Ψυχρού Πολέμου».

Αντιλαμβανόμενα τους κινδύνους μιας άναρχης αξιοποίησης του Διαστήματος, τα κράτη συμφωνούν στην ανάπτυξη ενός νομικού πλαισίου το οποίο θα ρυθμίζει τις διαστημικές τους δραστηριότητες και θα εξασφαλίζει τον ειρηνικό τους χαρακτήρα. Έτσι, τη δεκαετία που οποία μεσολάβησε από την εκτόξευση του Sputnik 1 μέχρι και την υιοθέτηση του πρώτου συμβατικού κειμένου για το Διάστημα τίθενται τα πρώτα θεμέλια για τη ρύθμιση των διαστημικών δραστηριοτήτων με μια σειρά Ψηφισμάτων της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Τα σπουδαιότερα από αυτά τα Ψηφίσματα είναι το 1148 (XII) της 14ης Νοεμβρίου 1957, το 1348 (XIII) της 13ης Δεκεμβρίου 1958, το 1472 (XIV) της 12ης Δεκεμβρίου 1959, το 1721 (XVI) της 20ης Δεκεμβρίου 1961, το 1884 (XVIII) της 17ης Οκτωβρίου 1963 και το 1962 (XVIII) της 13ης Δεκεμβρίου 1963, στο οποίο η Γενική Συνέλευση διακρίνεται «πανηγυρικά» τις θεμελιώδεις αρχές του Διαστημικού Δικαίου, τέσσερα χρόνια πριν την κωδικοποίησή τους σε Συνθήκη.

Έτσι, φτάσαμε να μιλάμε σήμερα για το Δίκαιο του Διαστήματος. Αντικείμενο του συνόλου αυτών των διεθνών κανόνων είναι ακριβώς

οι σχέσεις οι οποίες δημιουργούνται μεταξύ των κρατών όχι μόνο όσον αφορά στην εξερεύνηση και στην εκμετάλλευση του διαστημικού χώρου, αλλά και σε κάθε διαστημική δραστηριότητα η οποία εξελίσσεται στη Γη ή στον εναέριο χώρο.

Ο κορμός του Δικαίου του Διαστήματος συνίσταται στις πέντε κύριες Συνθήκες οι οποίες ρυθμίζουν τις δραστηριότητες όλων των παραγόντων στο εξωατμοσφαιρικό Διάστημα. Το πρώτο συμβατικό κείμενο αποτελεί η Συνθήκη επί των Αρχών που Διέπουν τη Δραστηριότητα των Κρατών κατά την Εξερεύνηση και Χρονιμοποίηση του Εξωατμοσφαιρικού Διαστήματος, συμπεριλαμβανομένης της Σελήνης και των Άλλων Ουράνιων Σωμάτων (1967). Ακολουθούν η Συμφωνία για τη Διάσωση των Αστροναυτών, την Επιστροφή των Αστροναυτών και την Επιστροφή Αντικειμένων που Εκτοξεύθηκαν στο Εξωατμοσφαιρικό Διάστημα (1968), καθώς επίσης και η Σύμβαση για τη Διεθνή Ευθύνη από τις Ζημίες που Προκαλούνται από τα Διαστημικά Αντικείμενα (1972). Το τέταρτο συμβατικό κείμενο είναι η Σύμβαση για την Καταγραφή Αντικειμένων που Εκτοξεύονται στο Εξωατμοσφαιρικό Διάστημα (1975), ενώ το πιο πρόσφατο από τα συμβατικά κείμενα για το Διάστημα αποτελεί η Συμφωνία για τις Δραστηριότητες των Κρατών επί της Σελήνης και των Άλλων Ουράνιων Σωμάτων (1979).

Οι διαστημικές δραστηριότητες των κρατών δε ρυθμίζονται περιοριστικά και μόνο από τις πέντε κύριες προαναφερθείσες Συνθήκες. Υπάρχουν και άλλες συναφείς διεθνείς Συμβάσεις οι οποίες αφορούν είτε άμεσα είτε έμμεσα στο νομικό καθεστώς των εν λόγω δραστηριοτήτων. Οι κυριότερες από αυτές είναι η Συνθήκη Απαγόρευσης Πυρηνικών Δοκιμών στην Ατμόσφαιρα, στο Εξωατμοσφαιρικό Διάστημα και κάτω από το Νερό (1963), η Συνθήκη για τη Μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων (1968) και η Σύμβαση για την Απαγόρευση της Στρατιωτικής ή Οπισασδόποτε Άλλης Εκθρικής Χρήσης των Τεχνικών Μεθόδων Μεταβολής του Περιβάλλοντος (1976). Φυσικά, δε λείπουν και οι διμερείς συμφωνίες ανάμεσα στα κράτη, το περιεχόμενο των οποίων εστιάζει -κατά κύριο λόγο- σε θέματα της μεταξύ τους επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας για την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση του Διαστήματος.

Όπως ήδη σημειώθηκε, οι πρώτοι νομικοί κανόνες για τη ρύθμιση της εξερεύνησης και της εκμετάλλευσης του Διαστήματος προέκυψαν από αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Οι αποφάσεις αυτές αποκρυσταλλώνουν τις βασικές πρακτικές και απόψεις των κρατών σε μία εποχή κατά την οποία οι διαστημικές δραστηριότητες είχαν μόλις αρχίσει. Η ταχύτητα με την οποία συγκεντρώθηκαν και κωδικοποιήθηκαν όλες αυτές οι πρακτικές και οι απόψεις προσδίδουν στο Δίκαιο του Διαστήματος έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα. Για το λόγο αυτό, πολλοί ειδικοί του κλάδου αναφέρονται σε «στιγμιαίο εθιμικό δίκαιο», ειδικά όταν πρόκειται για τις θεμελιώδεις αρχές του Δικαίου του Διαστήματος.

Ο χαρακτηρισμός αυτός του εθιμικού Δικαίου του Διαστήματος ως «στιγμιαίου» δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί ακριβής, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς όχι μόνο την ταχύτητα σχηματισμού αυτών των αρχών και των κανόνων, αλλά και το ότι το πρώτο συμβατικό κείμενο, η Συνθήκη επί των Αρχών που Διέπουν τη Δραστηριότητα των Κρατών κατά την Εξερεύνηση και Χρονιμοποίηση του Εξωατμοσφαιρικού Διαστήματος, συμπεριλαμβανομένης της Σελήνης και των Άλλων Ουράνιων Σωμάτων, υπογράφηκε μόλις λίγα χρόνια μετά τις πρώτες διαστημικές δραστηριότητες. Η Συνθήκη αυτή οργανώνει και κωδικοποιεί εθιμικές αρχές, τις οποίες είχαν διαμορφώσει τα κράτη,

και, για το λόγο αυτό, θεωρείται ως η *Magna Carta* του Διαστημικού Δικαίου.

Για την καλύτερη κατανόηση του χαρακτήρα και του περιεχομένου των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου του Διαστήματος, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά στις πλέον σημαντικές αρχές του, όπως αυτές κωδικοποιούνται στην εν λόγω Συνθήκη. Στο άρθρο I κατοχυρώνεται η αρχή της ελευθερίας στην εξερεύνηση και εκμετάλλευση του Διαστήματος, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο και προς το συμφέρον και το όφελος όλων των κρατών της διεθνούς κοινότητας. Επιπλέον, στο άρθρο II θεμελιώνεται η αρχή της απαγόρευσης κάθε μορφής οικειοποίησης και προβολής κυριαρχικών δικαιωμάτων στο Διάστημα, εφόσον στο Διάστημα δεν αναγνωρίζεται κάποια μορφή κρατικής κυριαρχίας, ενώ το άρθρο IV αφορά στην αρχή της αποστρατιωτικοποίησης του Διαστήματος, της Σελήνης και των άλλων ουρανιών σωμάτων. Τέλος, στο άρθρο V κατοχυρώνεται η αρχή της διεθνούς ασυλίας των αστροναυτών και, ακολούθως, στο άρθρο VI ρυθμίζεται το ζήτημα της διεθνούς ευθύνης των κρατών από τις δραστηριότητές τους στο Διάστημα.

Είναι γεγονός πως από την εποχή των πέντε κύριων Συνθηκών του Διαστημικού Δικαίου και των συναφών συμφωνιών για την καλύτερη και ασφαλέστερη εκτέλεση των διαστημικών δραστηριοτήτων, η διεθνής κοινότητα δεν έχει προχωρήσει στην υιοθέτηση άλλου δεσμευτικού συμβατικού κειμένου. Από το 1979, με την υπογραφή της μη καθολικά αποδεκτής ακόμη Συμφωνίας για τις Δραστηριότητες των Κρατών επί της Σελήνης και των Άλλων Ουρανιών Σωμάτων, ιδιαίτερα τα κράτη με έντονη παρουσία στο Διάστημα, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αντιστέκονται στις νέες δεσμεύσεις και αντί αυτών προτείνουν μια πιο ευέλικτη προσέγγιση, δηλαδή, την υιοθέτηση κειμένων μη υποχρεωτικού χαρακτήρα. Πρόκειται για το λεγόμενο “soft law” το οποίο περιλαμβάνει «Αρχές», «Κατευθυντήριες Οδηγίες», «Κώδικες Συμπεριφοράς» και «Βέλτιστες Πρακτικές», η συνεπής, διαρκής και ομοιόμορφη εφαρμογή των οποίων, καίτοι μη δεσμευτικών κανόνων, από τα κράτη ενδεχομένως να οδηγήσει τελικά στη θεμελίωση αυτών ως εθιμικών κανόνων.

Για την καλύτερη εφαρμογή του Διεθνούς Διαστημικού Δικαίου και την αποτελεσματικότερη προάσπιση των δικαιωμάτων των κρατών όσον αφορά στην εξερεύνηση και στην εκμετάλλευση του Διαστήματος και των ωφελειών τις οποίες παρέχει, έχουν ίδρυθεί Διεθνείς Οργανισμοί ή εθνικοί φορείς. Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να αναφερθούμε στην Επιτροπή Ειρηνικών Χρήσεων του Εξωατμοσφαιρικού Διαστήματος (Committee on the Peaceful Uses of Outer Space-COPUOS), η οποία ίδρυθηκε με την Απόφαση 1472 (XIV) της 12ης Δεκεμβρίου 1959 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Σκοπός της ίδρυσής της δεν είναι άλλος από την επιτήρηση και τη διαφύλαξη της ειρηνικής χρήσης του Διαστήματος και την αξιοποίηση αυτού προς το συμφέρον όλης της ανθρωπότητας. Στο πλαίσιο αυτό, έχει εκδώσει Κατευθυντήριες Γραμμές για τον Περιορισμό των Διαστημικών Αποβλήτων και Κατευθυντήριες Γραμμές για την Μακροπρόθεσμη Βιωσιμότητα των Εξωατμοσφαιρικών Διαστημικών Δραστηριοτήτων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λειτουργεί από το 1975 η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Διαστήματος (European Space Agency). Σκοπός της είναι η διεύθυνση και ο συντονισμός των διαφόρων προγραμμάτων εξερεύνησης και εκμετάλλευσης του Διαστήματος, κατά κύριο λόγο όσον αφορά στα προγράμματα τηλεπικοινωνιών και μετεωρολογίας, στα οποία εξειδικεύονται και οι εν λειτουργία δορυφόροι της.

Σε εθνικό επίπεδο, ίδρυθηκε το 2017 ο Ελληνικός Διαστημικός Οργανισμός ο οποίος λειτουργούσε ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και είχε ως στόχο την εξειδίκευση και υλοποίηση της πολιτικής της Ελλάδας στο Διάστημα και τη διαχείριση εθνικών προγραμμάτων σχετικών με τις διαστημικές τεχνολογίες. Τον Αύγουστο του 2019, ο Ελληνικός Διαστημικός Οργανισμός καταργήθηκε και ως καθολικός διάδοχός του συστάθηκε το Ελληνικό Κέντρο Διαστήματος, το οποίο

έχει τη μορφή Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου και στόχο την οργάνωση και διαχείριση των ελληνικών διαστημικών προγραμμάτων, την ενεργό συμμετοχή της χώρας σε ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες και προγράμματα, αλλά και την προαγωγή της εκπαίδευσης σχετικά με την επιστήμη και την τεχνολογία των διαστημικών δραστηριοτήτων.

Αν κάποιος παρακολουθήσει την επικαιρότητα όσον αφορά στις διαστημικές δραστηριότητες οι οποίες εκτυλίσσονται ή προγραμματίζονται τη δεδομένη χρονική στιγμή, θα εκπλαγεί από το μέγεθος της εξέλιξης της ανθρωπότητας στον τομέα αυτόν. Εξήντα τέσσερα χρόνια πριν, ο άνθρωπος έφτασε στο Διάστημα αποδεικνύοντας πως ο ουρανός δεν είναι το όριο. Βήμα βήμα κατόρθωσε να εκτοξεύει αντί για ένα δορυφόρο χιλιάδες μαζί, αυξάνοντας τα οφέλη για την παγκόσμια κοινότητα, αντί για ένα άψυχο αντικείμενο να στέλνει ανθρώπους στο Διάστημα, οι οποίοι αντί για μια σύντομη διαμονή στο εξωατμοσφαιρικό διαστημικό περιβάλλον πλέον μπορούν και εργάζονται για χρόνια σε μια μόνιμη εγκατάσταση, στο Διεθνή Διαστημικό Σταθμό. Η ανθρωπότητα πέρασε από την έκπληξη των μεμονωμένων επανδρωμένων ή μη αποστολών στην αποικιοποίηση του Άρη, στο χτίσιμο διαστημικών ξενοδοχείων και στην προώθηση του διαστημικού τουρισμού.

Ζούμε στην εποχή κατά την οποία όλα αυτά είναι δυνατά, κυρίως, λόγω της εισόδου «στη διαστημική αρένα» ιδιωτών και μεγάλων εταιριών πρόθυμων να κάνουν πραγματικότητα και την πιο απίθανη ιδέα τους. Τα νέα αυτά δεδομένα, πέρα από τη συγκλονιστική αύξηση των διαστημικών δραστηριοτήτων και την άνθηση της εξερεύνησης των δυνατοτήτων του Διαστήματος, έφεραν στο προσκήνιο και πολλές προκλήσεις. Μέρα με τη μέρα, καθίσταται αντιληπτό πως το εφαρμοζόμενο νομικό πλαίσιο του Δικαίου του Διαστήματος δεν επαρκεί. Και αυτή η άποψη είναι καθ' όλη εύλογη, δεδομένου ότι οι κανόνες και οι αρχές του Διαστημικού Δικαίου είχαν σχηματιστεί εξήντα περίπου χρόνια πριν, οπότε τα κράτη δεν μπορούσαν καν να φανταστούν το επίπεδο στο οποίο έχουν φτάσει τώρα οι δραστηριότητες στο Διάστημα. Επιπροσθέτως, την εποχή εκείνη, παράγοντες των διαστημικών δραστηριοτήτων ήταν μόνο τα κράτη, ενώ στις μέρες μας αυξάνεται διαρκώς η παρουσία ιδιωτών ως υποκειμένων στο εξωατμοσφαιρικό διαστημικό περιβάλλον. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό το ότι το υφιστάμενο Διαστημικό Δίκαιο -πόσω μάλλον κείμενα και αρχές μη δεσμευτικού χαρακτήρα- αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες της ραγδαίας ανάπτυξης των διαστημικών δραστηριοτήτων, τη στιγμή κατά την οποία ο ιδιωτικός τομέας αρχίζει να παρεμβαίνει όλο και πιο έντονα.

Αργά ή γρήγορα τα κράτη θα πρέπει να επανεξετάσουν το ζήτημα της υιοθέτησης νέων δεσμευτικών κανόνων οι οποίοι θα ρυθμίζουν την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση του Διαστήματος, αλλά και θα εξισορροπούν τόσο τα συμφέροντα των κρατών όσο και του ιδιωτικού τομέα. Άλλωστε, ανεξαρτήτως του ποιος είναι επικεφαλής μιας διαστημικής αποστολής ή ενός διαστημικού προγράμματος, αυτό το οποίο θα πρέπει να προφυλαχθεί πάση θυσία είναι ο πάνδημος χαρακτήρας του Διαστήματος και, φυσικά, η βιωσιμότητα του εξωατμοσφαιρικού διαστημικού περιβάλλοντος...

Ας μιλήσουμε για τη Meta...

Του Κωνσταντίνου Βιέννα

Προκαλεί σε κάποιον εντύπωση ότι, έχοντας να επιλέξει μεταξύ της πνευματικής υγείας εφήβων κοριτσιών και του κέρδους, η Facebook, Inc. διάλεξε το δεύτερο; Εκπλήσσει η χρόνια επιλογή της να αφήσει τις πλατφόρμες της, οι οποίες τόσο πολύ προωθούν τη διάδραση, παντελώς απροστάτευτες απέναντι στις ψευδείς ειδήσεις; Μήπως σοκάρει η παρουσίαση ακραίου ιδεολογικού περιεχομένου, ανάλογου με τις πεποιθήσεις των χρηστών, το οποίο ριζοσπαστικοί ήσε σε μικρό χρόνο τμήματα της αμερικανικής -και όχι μόνο- κοινωνίας;

Η απάντηση, αν κανείς δεν εθελοτυφλούσε, μάλλον είναι αρνητική. Τα πρότερα σκάνδαλα της εταιρίας, εξάλλου, από τη στιγμή της ίδρυσής της μέχρι τις αποκαλύψεις σχετικά με την υποκλοπή προσωπικών δεδομένων στην υπόθεση Cambridge Analytica, φανερώνουν έναν τρόπο λειτουργίας ο οποίος παραβίαζε, αν όχι πάντα το νόμο, σύγουρα τους κανόνες της εταιρικής ηθικής, εφόσον δεχθούμε την ύπαρξή της.

Η διαφορά, εν τούτοις, των αποκαλύψεων της Frances Haugen έγκειται στη διεισδυτική ματιά, την οποία μάς προσέφεραν τα εσωτερικά έγγραφα της εταιρίας, καθιστώντας συμπεράσματα εμπειρικές υποψίες, οι οποίες είχαν δημιουργηθεί ως προς τον τρόπο με τον οποίο τα υψηλόβαθμα και μη στελέχη της αντιμετωπίζουν τις ανακύπτουσες κατά τη λειτουργία της προκλήσεις. Οι διαρροές της πρώην εργαζομένης του ομίλου, σε συνδυασμό με τις συνεντεύξεις της και τις καταθέσεις της στο Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, στο Ευρωκοινοβούλιο και στις Βουλές κρατών της Ευρώπης, όπως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γερμανίας, άνοιξαν τη μαύρη βίβλο του Facebook.

Η πλατφόρμα κατεδείχθη ως συνεργός, αν όχι αυτουργός, εγκλημάτων φυλετικής βίας στην Ινδία και ως σημείο εκκόλαψης θεωριών συνωμοσίας για την υποτιθέμενη νίκη του Donald Trump στις εκλογές του 2020, την ίδια ώρα κατά την οποία αποκαλύπτονταν η ύπαρξη εκατομμύριων χρηστών "VIP" για τους οποίους αίρονταν οι κανόνες χρήσης της πλατφόρμας. Επιπλέον, έτι χειρότερα, η εταιρία εμφανίστηκε να προωθεί περιεχόμενο με θετική κριτική για την ίδια, σε μια προφανή προώθηση της εικόνας της.

Το "marketing" της Frances Haugen, η οποία φρόντισε να επενδύσει σε κρυπτονομίσματα και να καταφύγει στο Πουέρτο Ρίκο, προτού λάβει κεντρικό ρόλο στη δημοσιοποίηση των αποκαλύψεων, κινήσεις οι οποίες δε συνιθίζονται από πληροφοριοδότες για υποθέσεις τέτοιας σημασίας, έχει γεννήσει μερικά ερωτηματικά σε δημοσιογραφικούς κύκλους. Εν τούτοις, το αληθές των αποκαλύψεών της δεν αμφισβητείται από κανέναν, έστω και αν η Facebook, Inc. μίλησε για «επιλεκτική δημοσιοποίηση με στόχο τη βλάβη της εταιρίας». Προφανώς, πάντως, κάθε πολιτικός και οικονομικός παίκτης, ο οποίος θέλει να συνδιαλαγεί με την εταιρία, στερείται πλέον της ευκαιρίας να δηλώσει άγνοια για τις δραστηριότητές της.

Για αυτόν το λόγο, άλλωστε, οι εκπρόσωποι και λομπίστες της Facebook, Inc. γίνονται personae non gratae ειδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, παρά τα τεράστια ποσά τα οποία διατίθενται για την αγορά υπηρεσιών πρώην συμβούλων και των δύο μεγάλων αμερικανικών κομμάτων, χωρίς αυτό, βέβαια, να σημαίνει πως η εταιρία δεν έχει αντλήσει υψηλόβαθμο δυναμικό από τη δική μας πλευρά του Ατλαντικού. Αρκεί, σχετικά, να αναφέρουμε το Nick Clegg, εταίρο κάποτε της κυβέρνησης του David Cameron, ο οποίος εργάζεται πλέον για τον τεχνολογικό κολοσσό.

Ειδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, πάντως, η συγκυρία δε θα μπορούσε να είναι δυσμενέστερη. Η αμερικανική (ακρο)δεξιά έχει, εδώ και μερικά χρόνια, υιοθετήσει το αφήγημα της καταπίεσης των συντηρητικών φωνών στο διαδίκτυο, ιδέα η οποία εντάθηκε μετά το κλείσιμο των λογαριασμών του τότε εν ενεργεία Προέδρου Donald Trump. Όσο για την αριστερά, εστιάζει τον αγώνα της κατά των μονοπωλίων και του λόγου μίσους, ο οποίος ανθεί στα κοινωνικά δίκτυα. Έτσι, εξηγείται η από ετών εχθρική στάση των αμερικανικών αρχών στις καταθέσεις των επικεφαλής των μεγάλων εταιριών τεχνολογίας, μεταξύ των οποίων και του ίδιου του Mark Zuckerberg, ενώπιον της Γερουσίας.

Σε μια κίνηση υποχώρησης μπροστά στη σωρεία κακής δημοσιότητας και στα διαφαινόμενα νομικά προβλήματα, η Facebook, Inc. δέχθηκε πρόσφατα να συναινέσει σε μια επανεξέταση του κανονιστικού πλαισίου λειτουργίας της, η οποία ίσως καταλήξει στη δημιουργία ενός κρατικού οργανισμού ως επόπτη. Σημαντικότερη και πιο από την αλλαγή, βέβαια, είναι η μετονομασία της. Η Meta Platforms, Inc. και η παρουσίαση της μας καλωσόρισαν, υποτίθεται, σε ένα νέο ψηφιακό κόσμο, σε μια απέλιπδα προσπάθεια να μεταφερθεί η συζήτηση ξανά σε αμιγώς τεχνολογικά πλαίσια, ώστε ο Mark Zuckerberg και η ομάδα του να βρίσκονται στο στοιχείο τους.

Πέραν των γεγονότων, η συζήτηση για το παρόν και το μέλλον της μετονομασθείσας εταιρίας έχει πρωτοφανή αξία, ακόμα και για κάποιον τεχνολογικά αδανή. Είναι μια μάχη μεταξύ αντίρροπων τάσεων του σύγχρονου καπιταλισμού, ανάμεσα στην απόλυτη ασυδοσία στο βαρό του κέρδους και της εξέλιξης και στη δήθεν κοινωνικά σκεπτόμενη και βιώσιμη ανάπτυξη. Ή, με μια πιο κυνική ματιά, μια μάχη μεταξύ των εταιριών και των κρατών, στην οποία και οι δύο αγωνίζονται να διατηρήσουν την πρωτοκαθεδρία τους ως φορείς ισχύος.

Τελικά, η απάντηση την οποία θα δώσουμε, ως πολίτες και χρήστες των υπηρεσιών της Meta Platforms, Inc. αντανακλά και τη δική μας ηθική, κοινωνική και προσωπική. Πρόκειται δε για μια δύσκολη απάντηση, καθώς, όσο ανίκανοι έχουν αποδειχθεί έως τώρα οι κρατικοί μηχανισμοί όχι να ελέγχουν, αλλά ακόμη και να κατανοήσουν πώς λειτουργεί το Facebook, άλλο τόσο η εταιρία φάνηκε πολλάκις να λειτουργεί με τρόπο διαρρηγύοντα την ίδια τη δομή των κοινωνιών μας.

Ίσως δικαιώνονται σε κάποιο βαθμό τα πολυφορεμένα κλισέ, τα οποία θυμίζουν κήρυγμα λουδιτών (αντιτεχνολογικό κίνημα εκδηλωθέν στη Μεγάλη Βρετανία την περίοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης). Εναλλακτικά, η ατομική ευθύνη και ένα «εγχειρίδιο υπεύθυνης χρήσης» του Facebook και των social media ενδεχομένως να αποτελεί το μόνο άμεσο αντίδοτο στο νομοθετικό κενό γύρω από τις εταιρίες τεχνολογίας.

Τελικά, το διόλου κολακευτικό προφίλ του Mark Zuckerberg, το οποίο φιλοτεχνήθηκε από τον David Fincher πριν μια δεκαετία, ίσως να μην απέχει πολύ από την πραγματικότητα...

LET'S WIN THIS CASE

There is a fine line that separates leaders from managers.

MSc in
Business
for Lawyers

At Alba, our transformative educational approach provides a learning experience that **fosters leadership and teamwork** competencies. The **MSc in Business for Lawyers** program is the only academic qualification that prepares lawyers to confront complex problems in the corporate environment and financial markets and offers a framework for participants to **think and act as business partners**, providing business and **managerial insight**. The MSc in Business for Lawyers **Advisory Board** advises on strategic objectives and seeks to **enhance the Business School's links with the corporate world** and provide a **productive link between students, faculty, and industry practitioners**.

Go ahead, learn the laws of business, and futureproof your career.

#FUTUREPROOFLEADERS | ALBA

Alba Graduate Business School
The American College of Greece, 6-8 Xenias St., 115 28, Athens, GR
Tel.: +30 210 896 4531-8 | Email: info@alba.acg.edu | www.alba.acg.edu

Περί της χριστιανικής αναλύσεως του νόμου...

Μέρος Α': Γράμμα από τη Μέδουσα!*

Του Αλέξανδρου Ράμμου**

Πρώτα θα βουλιάξουμε το καράβι και μετά θα νοσταλγήσουμε τον πλου, μαζί και τον απόπλου. Γιατί, φτάσαμε, δε φτάσαμε, χαθήκαμε. Κάλιο να θυμηθούμε τα αγαπημένα μας πρόσωπα. Να γράψουμε ότι μάς έλειψαν. Και όλα όσα δεν είπαμε, γιατί κοιτούσαμε τη θάλασσα. Τότε που καταριόντουσαν και έκλαιγαν και απειλούσαν και υπόσχονταν και έταζαν και έλπιζαν και απελπίζονταν. Γιατί αυτοί μια απόφαση δεν πήραν στη ζωή τους. Δεν πήραν απόφαση να γεννηθούν, να ζήσουν, να πεθάνουν. Όλα στην τύχη και στην ελπίδα. Λες και τους ξέβρασε η Πανδώρα παρέα με το θανατικό και την κατάντια. Και γύρισε ανάποδα ο χρόνος και, αντί να ζήσουν, πέθαναν.

Γιατί, αγαπημένε μου, εγώ αποφάσισα να μπω σε αυτό το πλοίο, με αυτόν τον τιμονιέρο, με αυτούς τους θαλασσινούς, με αυτήν τη θάλασσα και αυτό το ταξίδι. Και αν έφτυσα την αλμύρα από τα ρουθούνια μου, είναι γιατί εγώ το αποφάσισα. Τι και αν δε διάλεξα να γεννηθώ; Διάλεξα πώς να πεθάνω. Γιατί τι πιο ελεύθερο από το να διαλέγεις το θάνατο; Τι πιο ελεύθερο από το να σκοτώνεις το φόβο; Και εσύ, ταλαίπωρε, τι διάλεξες; Μια ζωή μετρημένη σε νούμερα. Ανάσες πίσω από δύο δείκτες χαρακωμένους στο χέρι σου. Εισπονοή-εκπονοή. Πάνω από το 59 δεν έζησες ποτέ. Και εγώ σού λέω, αν σπάσεις τους δείκτες, θα σκορπιστούν τα χρόνια που 'χασες.

Έχεις δίκιο ότι σού υποσχέθηκα να σού γράψω αμέσως. Μάρτυς μου η σκωρμένη πη μάνα σου -να πας να τηνε συναντήσεις γλήγορα. Σού έγραψα αμέσως μόλις κατάλαβα ότι εδώ δε θα μπορώ να γράψω αμέσως. Εδώ, αγαπημένε μου, δεν έχει χρόνο. Έχει μόνο μπλε, γαλάζιο, χρυσό και μαύρο. Σχώραμε αν σε πέτυχα σε λάθος χρώμα, αλλά δεν ήξερα σε ποιο να σού γράψω αμέσως. Σαν φύγαμε μετρούσα τις μέρες. Μία, δύο, τρεις ... δέκα ... είκοσι ... τριάντα δύο ... σαρανταπλέ ... πενηνταμαύρο ... εξηνταγαλάζιο ... μπλεβδομηνταμαύρο ... γαλαζιογόντα ... χρυσό. Και αφού έχασα τις μέρες, είδα το ρεϊση γκρίζο και το μαρκόνι λευκό. Και κατάλαβα ότι κάτω από τη Μήνη ο καθένας έχει το δικό του μυστικό. Και κάτω από τα τριάντα πέταλα του Ήλιο ο καθένας θάβει το μυστικό του άλλου.

Δίκαιη π θάλασσα. Ελεύθερο το καράβι. Παλεύαμε καθαροί να βαπτιστούμε στο δίκαιο. Άλλα π θάλασσα μας ξέρναγε. Τότε αποφασίσαμε να υπάρχει ο Θεός. Υπολογίσαμε τους χάρτες με κουμπάσο, κοιτάζαμε με κιάλια, ψάχαμε με πυξίδες. Και μετά ξεχάσαμε τι ψάχναμε. Κάψαμε τους χάρτες, ξηλώσαμε το πιπδάλιο, ξεχαρβαλώσαμε τον αστρολάβο και αποφασίσαμε να υπάρχει ο κανόνας. Κάθε κίνησή μας έπρεπε να ζυγίεται με το χάρακα. Αναπινέαμε, πίναμε, τρώγαμε, περπατούσαμε, σκεφτόμασταν, ονειρευόμασταν, μιλούσαμε, τραγουδούσαμε, πονούσαμε, γελούσαμε, αγαπούσαμε, μισούσαμε τόσο όσο επέτρεπε κάθε φορά ο κανόνας. Και πάλι, όμως, η θάλασσα δε μας δεχόταν και οι ψείρες μας στράγγιζαν. Και μετά ξτύπωσε η αρρώστια. Τρέλα. Ο χάρακας έγινε ξίφος και ζύγισε τις ζωές μας. Και τότε άρχισα να μετρώ το κόκκινο. Όμως και πάλι η θάλασσα μας έφτυσε. Θυμάμαι, κάποτε σε ρώτησα πώς ξέρεις ότι υπάρχω και μού απάντησες ότι με βλέπεις. Σου κάλυψα τα μάτια και μού απάντησες ότι με νιώθεις. Τότε απομακρύνθηκα και μού είπες ότι με αγαπάς. Μετά το ταξίδι αναφωτήθηκα πολλές φορές αν μού είπες τότε την αλήθεια. Ίσως πράγματι, να αρκεί απλά κάτι να το αγαπάς ή να το μισείς για να υπάρχει. Ίσως όμως και να μού είπες ψέματα. Ίσως να είχες ανάγκη να αγαπάς και να μισείς για να υπάρχεις ΕΣΥ. Και το καράβι αυτό σίγουρα κάποιοι θα το αγάπησαν -κάποιοι θα το μίσουσαν.

Και τώρα καταλαβαίνω.

Ίσως αυτό το ελεύθερο καράβι να το αγάπησα και να το μίσουσα τόσο που δε θα το βούλιαζα πότε για να σωθώ.

* Το διήγημα παρατίθεται ακριβώς όπως εστάλη.

** Ο κ. Αλέξανδρος Ράμμος είναι Υποψήφιος Διδάκτωρ Νομικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α. και Δικηγόρος.

IL ETAIT UN PETIT NAVIRE

Εικονογράφηση των αρχών του 20ού αιώνα.

Gérardin G., Chansons Enfantines Imagées: Album à Colorier, σελ. 7.

ΝΕΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΓΙΑ
ΑΣΚΟΥΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΥΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
Εξετάσεις Φθινοπώρου 2021

Έναρξη: 8 Ιουνίου 2021

Εισηγητές:

| Σπυρίδων Σκλήρης | Αθανάσιος Σκόντζος | Φώτης Σπυρόπουλος

Τρόπος παρακολούθησης: Διά ζώσης, Live streaming, On demand

Πρώτοι σε επιτυχίες
στην εξ αποστάσεως προετοιμασία!

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - Εκπαίδευση

KEEP MOVING TOWARDS THE FUTURE

At Deree, we equip students with the resilience and the mental agility to face any challenge that lies ahead. Our graduates are beyond prepared for the future; they are futureproof.

**DREEE
#FUTUREPROOF**

APPLY NOW FOR THE SPRING SEMESTER
CLASSES START JANUARY 10

www.acg.edu

